

TROTS op Rivierenland!

April 2024

LOKALE ONTWIKKELINGSSTRATEGIE (LOS) LEADER RIVIERENLAND 2023-2027

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 BESCHRIJVING VAN DE LOS	3
1. Totstandkoming en status Ontwikkelingsstrategie	3
1.1. Inleiding: Wat is LEADER	3
1.2. Totstandkoming LOS en status	3
2. Gebied	5
2.1. Begrenzing	5
2.2. Gebiedsanalyse	6
3. Strategie	10
3.1. Strategie	10
3.2. Doelen	10
3.3. Integraal en innovatief	12
3.4. Aansluiting bij (beleid)context	13
3.5. Meetbare doelstellingen en resultaten	14
4. Activiteitenplan	16
4.1. Aanjagen, netwerkactiviteiten en deskundigheidsbevordering	16
4.2. Steunen van initiatieven	16
4.3. Samenwerking (binnen het gebied en met andere gebieden)	17
4.4. Communicatie	17
4.5. Bestuur en organisatie LAG	17
4.6. Administratie	18
4.6.1. Planning & control	18
4.6.2. Back-office LEADER-loket	18
4.7. Meerjarenplanning	18
5. Organisatie	19
5.1. Positie, taken en bevoegdheden LAG	19
5.2. Profiel en samenstelling LAG	19
5.3. Organisatie van de uitvoering	20
6. Financiering	22
6.1. Begroting	22
6.2. Dekkingsplan	22
DEEL 2 REGLEMENT	24
7. Beheer- en toezichtregeling/ Beschrijving van de openstellings- en selectieprocedure	24
7.1. LAG werkwijze	24
7.2. Wijze van openstellen en plafond bepalen	25
7.3. Selectiecriteria en selectieprocedure steunaanvragen	26
7.4. Monitoring	27
7.5. Effectmeting en evaluatie	28
DEEL 3 BIJLAGEN	29
1. Intentieverklaring(en) gemeenten en waterschap	29
2. Eerste Opzet Toetsingsformulier	31
3. Samenstelling LAG	32
4. Procesbeschrijving samenwerking LAG-GS	34

1. TOTSTANDKOMING EN STATUS ONTWIKKELINGSSTRATEGIE

1.1. INLEIDING: WAT IS LEADER

LEADER is een Europees programma voor plattelandsontwikkeling 'van onderaf', ofwel vóór en dóór inwoners. Het is een unieke werkwijze waarbij publiek-private samenwerking centraal staat en die al ruim 30 jaar wordt gebruikt in de gehele Europese Unie. LEADER staat voor een integrale bottom-up aanpak voor het stimuleren van de vitaliteit van een regio. Integraal wil zeggen dat het gaat om zowel de sociale en economische ontwikkeling als de ecologische duurzaamheid. Kern van de LEADER-aanpak is dat elk gebied zelf een lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) opstelt, uitgaande van de specifieke uitdagingen van dat gebied. De LOS wordt vervolgens ook uitgevoerd door een groep mensen uit de regio zelf, ofwel de Lokale Actiegroep (LAG). De LAG bestaat uit inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van lokale organisaties en overheden (waarbij de overheden niet de meerderheid mogen vormen). De LAG spoort initiatieven op, denkt mee, beoordeelt welke projecten een bijdrage krijgen, maar organiseert ook de uitwisseling van kennis en inspiratie, bijvoorbeeld door middel van bijeenkomsten, excursies en bezoeken aan andere gebieden. De LAG en de LEADER-coördinator begeleiden initiatiefnemers van idee naar plan, van plan naar aanvraag en volgen ook de uitvoering. Ze kijken wat het initiatief nodig heeft: bijvoorbeeld geld om te investeren (een-malige bijdrage) en kennis en/of contacten. Maar coördinator en LAG kunnen ook begeleiden bij de subsidieaanvraag en tips geven over het vinden van andere financieringsbronnen. LEADER is dus veel meer dan alleen een 'subsidiepot'!

Initiatieven die in aanmerking komen voor ondersteuning vanuit LEADER, zijn vernieuwende initiatieven van bewoners, ondernemers en organisaties die meerwaarde hebben voor het gebied en die bijdragen aan de thema's en doelen van de LOS. Bij de selectie van projecten kijkt de LAG of ze voldoen aan de LEADER-kenmerken: een project moet op initiatief vanuit het gebied zelf (bottom-up) tot stand zijn gekomen en draagvlak hebben in de regio, innovatief zijn, multi-sectoraal georganiseerd zijn, een voorbeeldfunctie kunnen vervullen voor anderen en of de samenwerking bevorderen binnen het gebied, met andere gebieden in Nederland of zelfs met gebieden in andere Europese landen.

BASISPRINCIPES LEADER:

- publiek-privaat/maatschappelijk partnerschap;
- gebiedsgerichte benadering;
- integrale en multi-sectorale aanpak;
- bottom-up werkwijze;
- bevorderen van samenwerking;
- versterken van netwerken in het gebied;
- innovatie en vernieuwing in de lokale context.

LEADER maakt in de periode 2023 – 2027 onderdeel uit van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), door Nederland vertaald in het Nationaal Strategisch Plan (NSP)¹. Vanuit Europa zijn er verordeningen² waarin de werkwijze van LEADER voor deze periode is vastgelegd. In het NSP zijn er voor de uitvoering van LEADER voorwaarden gesteld, welke zijn vastgelegd in interventies³. De provincie Gelderland heeft deze vertaald naar de 'Oproep voor het indienen van Lokale ontwikkelingsstrategieën in het kader van LEADER voor de periode 2023-2027'⁴ (in Europa ook wel 'Open call' genaamd) waarin ze gebieden heeft uitgenodigd om een LOS in te dienen. In deze Oproep is eveneens voorgescreven welke informatie er in de LOS moet staan en waar de LOS op beoordeeld wordt.

¹ [Link naar Nationaal Strategisch Plan \(NSP\)](#)

² [Verordening 2018/0216](#) en [Verordening 2021/1060](#)

³ Interventie I.77.2 (p. 375 – 382 van NSP) en Interventie I.77.3 (p. 383 – 391 van NSP)

⁴ [Link naar Provinciaal Blad met Oproep voor indienen van LOS-sen in het kader van LEADER voor de periode 2023-2027](#)

1.2. TOTSTANDKOMING LOS EN STATUS

Initiatief

Het initiatief om met de LEADER-werkwijze in Rivierenland aan de slag te gaan, kwam vanuit de samenwerkende partijen in de Fruitdelta Rivierenland. In FruitDelta Rivierenland werken overheden, ondernemers, onderwijs/onderzoek en ondernemende burgers als 'pentahelix' samen om het gebied te ontwikkelen en te versterken. Dit sluit naadloos aan bij de publiek-private samenwerking die kenmerkend is voor LEADER. De betrokken partijen zien in het werken met de LEADER-werkwijze kansen en meerwaarde om creatieve en gedragen innovaties te stimuleren. Die kansen blijken ook uit de gebiedsraadpleging. Vandaar dat het gebied zich in januari 2023 bij de provincie Gelderland kandidaat heeft gesteld als potentieel LEADER-gebied. Vanuit de gemeenten Buren, Culemborg, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, Maasdriel en Zaltbommel en Waterschap Rivierenland is hiervoor bestuurlijk draagvlak. Gemeente West Maas en Waal (eveneens samenwerkingspartner binnen Fruitdelta Rivierenland) heeft besloten om aan te sluiten bij een ander LEADER-gebied: Rijk van Nijmegen.

Regio Rivierenland is een Gemeenschappelijke Regeling van de gemeenten en vormt het publieke onderdeel binnen FruitDelta Rivierenland. Regio Rivierenland treedt namens het gebied op als penvoerder voor LEADER Rivierenland. Onder regie van Regio Rivierenland is deze LOS voor LEADER Rivierenland tot stand gekomen.

Gebiedsproces om de gemeenschap te betrekken

De basis voor deze LOS is gelegd in de periode 2020-2022. In deze periode is er zowel regiobreed als in de afzonderlijke gemeenten heel veel informatie opgehaald bij inwoners, ondernemers, organisaties en overheden over de mogelijke toekomst van het gebied Rivierenland als geheel, maar ook van de afzonderlijke

gemeenten en dorpen. Doel van deze inventarisaties was om zicht te krijgen op de sterke en zwakke punten van het gebied en de mogelijke kansen en bedreigingen waar inwoners mee aan de slag zouden willen gaan. Op allerlei manieren (zoals bijeenkomsten, enquêtes, interviews, straatgesprekken, online tools, ansichtkaartenacties en fotowedstrijden) zijn inwoners, ondernemers en organisaties hierover bevroegd. Deze informatie is onder andere gebruikt bij de ontwikkeling van regionale visies en agenda's, maar ook bij gemeentelijke Omgevingsvisies en bij het opstellen van Kernagenda's en Kernvisies voor de individuele dorpen. Van deze schat aan informatie is ook dankbaar gebruik gemaakt bij de uitwerking van de LOS LEADER Rivierenland.

De volgende (soorten) activiteiten hebben plaatsgevonden:

- Gemeente West Betuwe: diverse bijeenkomsten en een online Swipocratie-peiling voor de Omgevingsvisie. Tevens bijeenkomsten in de 26 kernen voor ontwikkeling van de Kernagenda's;
- Gemeente Culemborg: bijeenkomsten, fysieke ontmoetingen op de markt en online platform voor de Omgevingsvisie;
- Gemeente Buren: interviews, dorpenronde langs alle 15 dorpen, bijeenkomsten en online enquête voor de Omgevingsvisie;
- Gemeente Tiel: Maand van de Toekomst, bijeenkomsten, online enquête voor de Omgevingsvisie;
- Gemeente Neder-Betuwe: ansichtkaartenactie (waar ben je trots op en wat kan beter) onder hele bevolking, interactieve bijeenkomsten per dorp voor de Omgevingsvisie. Tevens online enquête voor het Programma Buitengebied.
- Gemeenten Maasdriel en Zaltbommel: ansichtkaartenactie, kleurplatenactie en fotowedstrijd (waar ben je trots op en wat kan beter), straatgesprekken in de dorpen en online bijeenkomsten voor Omgevingsvisie Bommelerwaard.
- Regionaal: diverse bijeenkomsten met 5 O's (ook wel Pentahelix genoemd): Overheid, Ondernemende inwoners, Ondernemers, Organisaties en Onderwijs- & Onderzoeksinstellingen voor het Regionaal Economisch Ambtiedocument Regio Rivierenland en Gebiedsagenda FruitDelta Rivierenland.

Bovenstaande activiteiten leverden al een duidelijk beeld van de ontwikkelingsbehoeften en de mogelijkheden van het gebied. Ook werden in die gebiedsprocessen concrete doelen en wenselijke acties geformuleerd. Op basis van al die informatie is een sterkte-zwakteanalyse (SWOT) en krachtenveldanalyse gemaakt voor deze LOS (zie hoofdstuk 2.2). Tijdens twee bijeenkomsten (13 en 24 april 2023) en een tiental gesprekken met sleutelpersonen uit het gebied is de SWOT voorgelegd voor aanvulling en aanpassing en is gekeken welke van de vanuit de samenleving genoemde doelen en wensen goed aansluiten bij de LEADER-kenmerken (innovatief, gebiedsgericht, bottom up, integraal, samenwerkend, overdraagbaar, publiek-privaat).

De doelen die mogelijk passen bij LEADER zijn vervolgens door middel van een online enquête (vermeld op de voorlopige 'LEADER-landingspagina' www.fruitedelta.nl/leader-rivierenland) breed voorgelegd aan het gebied. Zowel via het netwerk van de Regio Rivierenland, via de partners van FruitDelta Rivierenland en daarmee ook via de communicatiekanalen van gemeenten zijn inwoners gevraagd om te reageren. Voor veel mensen was dit de

eerste kennismaking met LEADER, daarom is er veel aandacht besteed aan uitleg over LEADER en de LEADER-werkwijze.

In samenspraak met Regio Rivierenland (als penvoerder) is een profiel gemaakt van de mogelijke samenstelling van de LAG. Tijdens de bijeenkomsten en via de enquête is de werving van potentiële LAG-leden gestart.

Op basis van alle input uit eerdere gebiedsprocessen, SWOT, krachtenveldanalyse, input van sleutelpersonen en de gebieds-enquête is er vervolgens een drietal brede doelen/thema's voor de LOS geformuleerd. Deze zijn op 10 mei 2023 in een gebieds-bijeenkomst bij de Fruit Tech Campus in Geldermalsen met een veertigtal mensen uit het gebied besproken (uitnodiging hiervoor is breed verspreid via gemeenten en lokale kranten) en vervolgens verder uitgewerkt tot een strategie, doelen en activiteiten van LEADER in Rivierenland in de concept-LOS.

De conceptversie van de LOS is wederom breed teruggelegd in het gebied: de mensen die input hebben geleverd via gesprek, mail, bijeenkomst of enquête hebben de concept-LOS via de mail ontvangen met het verzoek om hierop te reageren. Daarnaast was een beschrijving van de beoogde doelen (zoals opgenomen in de concept-LOS) door iedere geïnteresseerde te bekijken op de landingspagina www.fruitedelta.nl/leader-rivierenland.

Opmerkingen uit het gebied zijn verwerkt en vervolgens is in samenspraak met de al bekende aspirant-leden van de LAG de laatste hand gelegd aan de LOS. Nadat de laatste opmerkingen verwerkt zijn, heeft dit geresulteerd in de voorliggende versie van de LOS.

Status LOS

De LOS LEADER Rivierenland versie juni 2023 is onderschreven door de gemeenten Buren, Culemborg, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, Maasdriel en Zaltbommel en door Waterschap Rivierenland (zie Intentieverklaringen in bijlage 1). Regio Rivierenland treedt namens de LAG op als penvoerder. De LAG (in oprichting)⁵ heeft deze versie van de LOS in juni 2023 ingediend bij de provincie Gelderland ter beoordeling door de selectiecommissie.

⁵ In hoofdstuk 5 van deze LOS wordt de uitvoeringsorganisatie van LEADER Rivierenland en de rol- en taakverdeling nader beschreven.

De reactie van de selectiecommissie is verwerkt in de LOS-versie van september 2023. Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland de LOS LEADER Rivierenland goedgekeurd. Omdat er uiteindelijk zes LEADER-gebieden in Gelderland van start gaan, is de nu beschikbare EU- en provinciale bijdrage voor LEADER Rivierenland lager dan in deze LOS is vermeld. Vooralsnog is € 1.028.190 vanuit EU en € 153.461 vanuit provincie Gelderland beschikbaar, gecombineerd met € 352.961 vanuit gemeenten en waterschap in Rivierenland. Verwachting van provincie Gelderland is dat de komende jaren mogelijk nog EU-budgetten vanuit andere provincies (die achterblijven met de uitvoering van LEADER) overgeheveld kunnen worden naar Gelderland. Vandaar dat op advies van provincie wel de oorspronkelijke gewenste bedragen (en

bijbehorende doelstellingen) vermeld zijn in deze LOS. Indien er uiteindelijk geen extra budget wordt toegevoegd aan bovenstaande bedragen, dan worden de doelstellingen ook naar beneden bijgesteld.

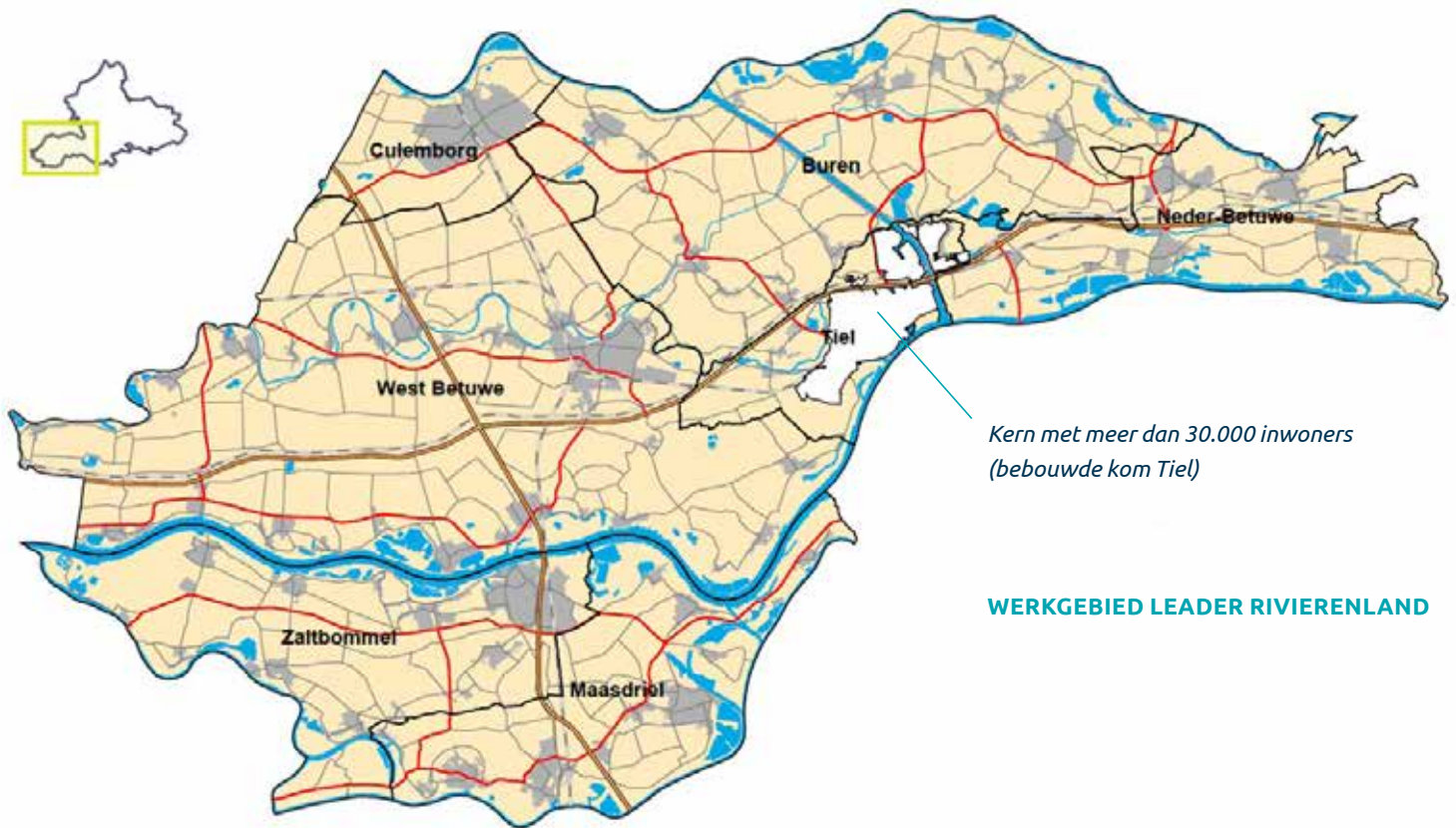
In april 2024 is informatie toegevoegd over de toetsing (hoofdstuk 7 en bijlage 2) en over de samenstelling van de LAG (bijlage 3).

2. GEBIED

2.1. BEGRENZING

Het LEADER-gebied Rivierenland omvat zeven gemeenten in het zuidwesten van de provincie Gelderland: gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel. Deze gemeenten en het Waterschap Rivierenland hebben in februari 2023 per brief aan de provincie Gelderland laten weten dat zij gezamenlijk het LEADER-gebied Rivierenland willen vormen.

Het werkgebied van LEADER Rivierenland is in de kaart weer-gegeven. Conform de regels van NSP-GLB (Nationaal Strategisch Plan van Nederland voor het Europese Gemeenschappelijk Landbouw Beleid) zijn grootstedelijke kernen met meer dan 30.000 inwoners in de kaart apart (wit) gemarkeerd. Kernen met meer dan 30.000 inwoners vallen formeel buiten het LEADER-gebied. Wel wil de LAG hierop een uitzondering kunnen maken als een project in verstedelijkt gebied (in dit geval de bebouwde kom van Tiel) gericht is op het verstevigen van de stad-landrelatie, een van de subdoelen binnen deze LOS.

Aantal inwoners

Het LEADER-gebied Rivierenland is ruim 670 km² groot en omvat 73 kernen.

Gemeente	Aantal kernen	Aantal inwoners per 1-1-2023	Kernen > 30.000 inwoners	Oppervlakte (km ²)
Buren	14	27.728		142,9
Culemborg	1	29.732		31,1
Maasdriel	11	26.041		75,5
Neder-Betuwe	6	25.454		67,5
Tiel (buitengebied)	3	2.672 (buitengebied)	Tiel bebouwde kom ca. 40.000 inwoners	35,5
West Betuwe	26	52.742		229,1
Zaltbommel	12	30.334		89,0
Totaal	73	194.703		670,6

Als de kern Tiel (met meer dan 30.000 inwoners) bij de optelling buiten beschouwing wordt gelaten, komt het totale aantal inwoners van de plattelandsgebieden van LEADER Rivierenland op 194.703. Als uitgangspunt voor een LEADER-gebied geldt een maximum inwoneraantal van 150.000 mensen, maar indien goed gemotiveerd is een maximum van 250.000 inwoners acceptabel. LEADER Rivierenland is van mening dat dit inwoneraantal van 194.703 te rechtvaardigen is vanwege de bestaande regionale samenwerking in de Regio Rivierenland en de gezamenlijke wens om met de LEADER-thema's aan de slag te gaan. Bovendien heeft het gebied een logische geografische afbakening en biedt het goede mogelijkheden voor samenwerking en kennisuitwisseling. In de volgende paragraaf is dit nader toegelicht.

Onderbouwing van de begrenzing

Er is gekozen voor de begrenzing zoals in de kaart weergegeven omdat deze regio Rivierenland een coherent gebied is. Dit is als volgt te onderbouwen:

- **Benutten van bestaande samenwerking:** de belangrijkste reden voor de gekozen afbakening van het gebied Rivierenland is omdat er op dit regionale niveau al heel veel samengewerkt wordt. Tussen de genoemde gemeenten bestaat een samenwerking die juridisch is geborgd in de Gemeenschappelijke Regeling Regio Rivierenland. De gemeenten werken nauw samen met waterschap Rivierenland. Ook zijn er samenwerkingsverbanden en gebiedsorganisaties op vele andere thema's die dezelfde regio bestrijken: maatschappelijk, cultuur, onderwijs, zorg, sport, gebiedspromotie, (agrarisch) natuurbeheer, financieel, energietransitie, arbeidsmarkt, woningmarkt, etc.
- **Fysieke grenzen:** bij de afbakening zijn de gemeentegrenzen van de zeven deelnemende gemeenten aangehouden: Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel. Het gebied wordt verder aan de noordkant begrensd door de Lek en Nederrijn en aan de zuidkant door de Maas en de Waal.
- **Gezamenlijke ontstaansgeschiedenis, vergelijkbaar landschap en gezamenlijke behoeften:** een andere reden voor de gekozen afbakening is dat de gemeenten in de regio een zelfde ontstaansgeschiedenis hebben en daardoor ook een vergelijkbaar landschap. Rivierenland heeft haar naam te danken aan de vele rivieren die het gebied omsluiten en doorkruisen: de Maas, Waal, Lek, Nederrijn en Linge. De loop van de rivieren heeft eeuwenlang historie geschreven in het landschap en daarmee gezorgd voor een herkenbare indeling in het gehele gebied: denk aan de ligging van de dorpen en steden op de oeverwallen (meer zanderige, hogere grond), de landbouw op de vruchtbare komgronden (lagere kleigrond) en de gezichtsbepalende dijken die het gebied moeten beschermen tegen de natuurlijke kracht van de rivieren. Ook de cultuurhistorische elementen zoals de diverse kastelen en de elementen van de Neder-Germaanse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Limes en NHW zijn beiden UNESCO werelderfgoed) zijn ontstaan vanuit de ligging aan het water. Water heeft zowel het gebied als haar inwoners gevormd en hen hun eigen identiteit gegeven. Tevens zorgt het water/de rivieren voor vergelijkbare uitdagingen in deze regio. Ook dat is een belangrijke reden om voor deze afbakening te kiezen voor het LEADER-gebied Rivierenland.

2.2. GEBIEDSANALYSE

SWOT

Uit het gebiedsproces (zoals beschreven in hoofdstuk 1) komen een aantal **Sterktes, Zwaktes, Kansen** en **Bedreigingen** naar voren, die zijn beschreven in onderstaande SWOT:

KRACHT/ STERKE PUNTEN

- Centrale ligging in Nederland wat de regio geschikt maakt als distributieknooppunt en woonplek voor werkenden in de Randstand of het knooppunt Arnhem Nijmegen (KAN).
- Rivieren Lek, Neder-Rijn, Waal, Maas en Linge en het Amsterdam-Rijnkanaal als blauwe aders van het gebied voor natuur, vervoer, recreatie en toerisme.
- Aantrekkelijk en afwisselend landschap en diverse cultuurhistorische waarden (o.a. Nieuwe Hollandse Waterlinie, Neder-Germaanse Limes (beiden UNESCO werelderfgoed), kastelen, etc.) en natuurgebieden (o.a. uiterwaarden). Dit landschap is een prachtige drager voor de woon- en leefomgeving en voor recreatie & toerisme (buitenactiviteiten).
- Sterk organiserend vermogen: de overheden en het bedrijfsleven hebben zich georganiseerd in regionale of sectorgerichte samenwerkingen; de bewoners in dorpsraden en burgercoöperaties.
- Grote saamhorigheid in de (meeste) dorpen, o.a. door kerken, (sport)verenigingen en organisatie van gezamenlijke activiteiten zoals corsowagen, toneel, carnaval, dorpsfeest.
- Dynamische ondernemerscultuur, veel bedrijvigheid, veel werkgelegenheid, met name voor praktisch opgeleide medewerkers (o.a. maaksector, agribusiness, logistiek, opslag).
- Gunstige logistieke ligging (transport over weg, water, spoor) en aanwezigheid van bedrijventerreinen en op- en overslaglocaties → hotspot voor landelijke distributie.
- Vruchtbare bodem geschikt voor landbouw. Daardoor gevarieerde samenstelling agrarische sector: veehouderij, fruitteelt, boomteelt, tuinbouw, akkerbouw.
- Het gebied staat bekend als dé fruitteeltregio van Nederland, wat zorgt voor een positief imago.
- Complete fruitcluster aanwezig ((teelt, veiling, handel, techniek en onderwijs, versterkt via Fruit Tech Campus): de samenwerking is georganiseerd in het fruitpact. Ook bij de laanbomenteelt is de gehele keten aanwezig (versterkt door het Laanbomenhuis) en georganiseerd in het laanbomenpact.
- Samenwerking tussen tuinders, overheden, onderzoekers en bedrijfsleven in Rivierenland binnen glastuinbouw pact en paddenstoelenpact.

ZWAKTES/ AANDACHTSPUNTEN

- Landelijk is er een groeiend tekort aan praktisch opgeleiden. In Rivierenland is het aandeel praktisch opgeleiden relatief hoog, echter zij zoeken veelal werk in andere regio's (o.a. vanwege hogere lonen elders).
- Geringe bekendheid van het gebied onder toeristen en recreanten. Ook inwoners zelf zijn beperkt op de hoogte van wat er in de directe omgeving te doen en te beleven is (o.a. recreatie, kunst en cultuur).
- 'Toekomstbestendigheid' is zowel bij (agrarische) bedrijven als bij openbare ruimte en/of voorzieningen een aandachtspunt: het gaat hierbij om energietransitie, klimaatadaptatie, verduurzaming, versterking biodiversiteit, circulariteit, bereikbaarheid/ toegankelijkheid, vereist nog de nodige inzet.
- Ten behoeve van de sociale cohesie in het gebied (iedereen doet er toe/ doet mee) is er meer aandacht nodig voor laaggeletterdheid, inclusie, diversiteit, integratie, gezondheid en sociale veiligheid.
- Er zijn nu al veel leegstaande gebouwen (winkelpanden, bedrijfspanden, kerken, agrarische gebouwen, etc.) en dat worden er door alle ontwikkelingen op het platteland (landbouwtransitie, afnemend voorzieningenniveau) waarschijnlijk meer: dit vraagt om creativiteit en maatwerk op het vlak van functieverandering, combinatiegebruik en nevengebruik.
- Jongeren (studenten) trekken weg uit de regio en veel komen niet terug (na studie): het lukt nog niet om ze te behouden in de regio.
- (Openbaar) vervoer: aandacht voor bereikbaarheid voorzieningen, mogelijkheden voor sociale interactie en duurzamer vervoer (OV, deelauto's, samen rijden), laadpunten voor elektrische auto's/fietsen en vulpunten voor alternatieve brandstoffen
- Er zijn nog weinig werknemers die beschikken over nieuwe vaardigheden ('21st century skills') en aanpassingsvermogen ('life long learning'). Verduurzaming vraagt om bewustwording en om concrete acties, zowel bij burgers als bij ondernemers, organisaties en overheden.

KANSEN

- Er is ruimte voor extra woningbouw in de kernen waardoor een (hoger) voorzieningenniveau in stand kan worden gehouden.
- Benutten van de recreatieve potentie van de rivieren, uiterwaarden en dijken en van het 'streek-DNA. Groen-blauwe dooradering platteland met recreatiemogelijkheden. Aandacht voor toegankelijkheid en veiligheid.
- Digitalisering en innovaties (automatisering, digitalisering en robotisering) helpen zowel bedrijfsleven als burgers (zorg, voorzieningen). Dit vereist wel ondersteuning bij implementatie en kennis bij gebruik en extra aandacht voor de laaggeletterden.
- Bedrijventerreinen en grote bedrijven hebben mogelijkheid om sleutelpositie te vervullen bij energietransitie: opwekken, warmte-uitwisseling, duurzaam bouwen, duurzame mobiliteit
- Agrariërs zoeken naar nieuwe verdienmodellen (educatie, energie, streekproducten, recreatie, zorg, natuurbeheer, producten voor bouw etc.) → dit biedt ook meerwaarde voor inwoners en bezoekers van de streek, voor aannemers etc.
- Samenwerking tussen en verbinding van agribusiness en toerisme kan het gebied sterker op de kaart zetten en het aanbod beter benutten: streekproducten, verblijf, dagrecreatie, rondleidingen
- Kunst en cultuursector kan bijdragen aan verbinding tussen inwoners en het zichtbaar maken en delen van de identiteit van het gebied.
- Toenemende aandacht in de samenleving voor 'gezonde voeding' en gezond leven → kansen voor agribusiness in Rivierenland (Nederlands product), korte ketens/ lokale afzet en ketensamenwerking (verwerken en logistiek) maar ook voor sport en toerisme (bewegen).
- Er komen steeds meer (kleine) lokale initiatieven om met biodiversiteit aan de slag te gaan: (bloemenstroken, insectenhotels, etc.) → mogelijkheden voor samenwerking en opschaling? En voor bedrijfsleven (verdienmodellen) en voor educatie.
- Versterking van de biodiversiteit maakt het landschap mooier en daardoor de regio ook aantrekkelijk(er) voor wonen en recreatie.
- Er komen meer publiek-private samenwerkingen rond gezamenlijk eigenaarschap (overheid en burgers) van openbare buitenruimte en gebouwen: eigendom, beheer, oplossen problemen. Dit biedt perspectief voor het behoud van die ruimtes en gebouwen maar ook voor multifunctioneel gebruik.
- Ontwikkelkansen voor recreatie en toerisme: nieuwe locaties t.b.v. meerdaags verblijf (binnen-recreatie, overnachten) en samenwerking rond 'branding' van het gebied en promotie. Wél met aandacht voor kenmerkende 'rust' in de regio (geen massatoerisme).
- Er is veel onbenut potentieel op de arbeidsmarkt: jongeren, studenten, mensen met afstand tot arbeidsmarkt, verschillende opleidingsniveaus, internationale werknemers, dat biedt kansen voor een inclusieve arbeidsmarkt mits zij en de bedrijven elkaar weten te vinden.

BEDREIGINGEN

- Hoge inflatie, hoge prijzen, koopkracht onder druk. Meer mensen hebben moeite om rond te komen. Hierdoor hebben ze (noodgedwongen) minder mogelijkheden voor lokaal en gezond voedsel, toerisme.
- Woningmarkt onder druk. Huizenprijzen in Rivierenland zijn lager dan in de Randstad, maar de vraag naar (betaalbare) woningen is hoog en neemt nog steeds toe.
- Voorzieningenniveau in de (kleine) kernen staat onder druk: er is behoefte aan goed bereikbare, toegankelijke, duurzame en toekomstbestendige voorzieningen voor alle inwoners
- Klimaat: vaker extreme weersomstandigheden (hitte, droogte, hagel, wateroverlast)
- Veel claims op het buitengebied: hoe krijg je goede balans tussen wonen, bedrijvigheid, transitie van de landbouw, natuur, erfgoed, recreatie & toerisme, duurzaamheid en klimaatadaptatie? Met daarbij oog voor de karakteristieke landschappelijke kenmerken waar het gebied om bekend staat. Het is een uitdaging voor gemeenten en provincie om dit in ruimtelijke ordening vast te leggen en tegelijk ook ruimte voor vernieuwing te bieden.
- Forse investeringen ten behoeve van verduurzaming zetten druk op het budget van organisaties en het verdienmodel van ondernemers
- Capaciteit van het elektriciteitsnetwerk is ontoereikend.
- Onzekerheid over toekomst agrarische sector (door stikstofdiscussie, PAS-melders, toenemende concurrentie uit Oost-Europa)
- Grote verkeersdruk in delen van het gebied (langs A15, A2, N233/Rijnbrug): files en sluisverkeer zijn een bedreiging voor de bereikbaarheid en daarmee veiligheid van de kernen, het vestigingsklimaat voor bedrijven.
- OV: groot deel van het gebied is alleen via overstap aangesloten op nationaal netwerk. Behoeft aan goede oost-west verbinding met Rotterdam en Arnhem.
- Pontjes worden bedreigd in hun voortbestaan.
- Beschikbaarheid van vrijwilligers neemt af en (aantal en complexiteit van) regels nemen toe. Dit vormt een bedreiging voor het voortbestaan van diverse organisaties en activiteiten en daarmee van sport, cultuur en sociale samenhang in de kernen.
- Ouderen wonen steeds langer thuis, mantelzorgers en hulpverleners zijn overvraagd/druk, hierdoor staat zorg onder druk maar is er ook groter risico op vereenzaming.
- Beschikbaarheid (buitenlandse) arbeidskrachten staat onder druk en huisvesting internationale werknemers/ seizoenarbeiders is lastig.
- De komst van nieuwkomers op het platteland heeft invloed op lokale samenhang: risico bestaat dat daardoor saamhorigheid, maar ook verenigingsleven, onder druk komt te staan. Samenwerking, open houding en begrip voor elkaar is nodig.

Beschrijving van het gebied en de inwoners

De ligging tussen de rivieren heeft geresulteerd in een uniek en afwisselend landschap met de kleinschaligheid van oeverwallen en de karakteristieke vergezichten van de komgebieden, waarbij de dijken voor droge voeten moeten zorgen. Met de vroegere evacuaties van het Rivierengebied op het netvlies, zijn waterveiligheid en klimaatadaptatie grote opgaven. Anderzijds zorgt het water voor het bloeien en groeien in de regio en is het een bron van welvaart.

Het gebied heeft veel agrarisch grondgebruik, is bekend om de fruitteelt, laanboomteelt en (glas)tuinbouw, maar ook veehouderij komt veelvuldig voor in het gebied. De regio heeft veel familiebedrijven en MKB. De ligging op het kruispunt van snelwegen maakt Rivierenland tot een aantrekkelijke logistieke hot-spot met diverse op- en overslagbedrijven en bedrijventerreinen. Dit zorgt samen met de landbouw voor een groot aanbod van werkgelegenheid. Deels wordt die ingevuld door arbeidsmigranten en seizoenarbeiders.

De inwoners van Rivierenland vormen een unieke verzameling van verschillende gemeenschappen, gevestigd in 73 karakteristieke steden, dorpen en kernen, die van oudsher gescheiden van elkaar zijn door het water en de dijken. Omdat inwoners in de dorpen daardoor sterk op elkaar waren aangewezen, ontstond een sterk gevoel van verbondenheid binnen de kernen. Die verbondenheid bestaat nog steeds in de meeste dorpen, al zorgt de komst van 'nieuwkomers' van buiten de regio soms wel eens voor verschil van inzicht. De bevolking is zeer ondernemend. Het grote aantal lokale organisaties, verenigingen, gebiedscoöperaties en burgerinitiatieven die vrijwel elk maatschappelijk terrein bestrijken, illustreren dit.

Ten opzichte van de rest van het land heeft Rivierenland meer jonge inwoners en minder 80-plussers. De komende jaren is de vergrijzing in de regio echter bovengemiddeld en zal de zorgvraag stijgen. Jongeren en jongvolwassen trekken vaak naar steden in de Randstad. Andersom trekken jonge gezinnen vanuit de grote steden naar de regio Rivierenland, zodat er een gezonde demografie blijft bestaan. Het algehele opleidingsniveau is meer praktisch dan theoretisch vergeleken met het landelijk gemiddelde. Theoretisch opgeleiden uit de regio zijn vaak buiten de regio werkzaam, praktisch opgeleide inwoners hebben vaker werk in de regio zelf, alhoewel door de hogere lonen in de Randstad ook daar het werk lonkt. Het woon- en leefklimaat is aantrekkelijk, hoewel voorzieningen in kernen onder druk staan.⁶

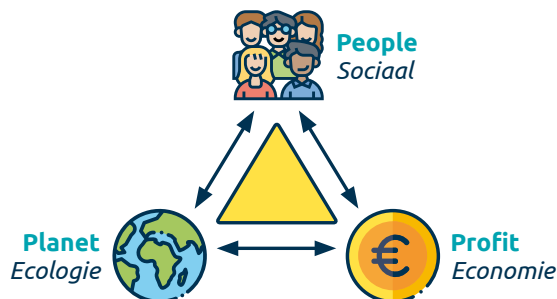
⁶ Informatie uit deze paragraaf is o.a. afkomstig uit de FruitDelta Gebiedsagenda

Ontwikkelingsperspectief

Voor het ontwikkelingsperspectief gebruiken we een integrale benadering van de bekende "drie P's": **People, Planet en Profit**. Integraal wil zeggen dat we kijken naar de snijvlakken waar People, Planet of Planet elkaar raken of waar aan alle drie de P's wordt bijgedragen.

Op basis van de SWOT en de drie P's komen we tot een aantal belangrijke opgaven of ontwikkelingsbehoeften voor Rivieren-

land. Hierbij zien we dat Rivierenland een gebied is met vele kwaliteiten, maar dat de focus vaak ligt op de dingen die niet goed gaan. Dit werkt negatief door in het imago van Rivierenland bij (potentiële) inwoners, bedrijven en bezoekers. Een belangrijke uitdaging is daarom om dit imago te versterken. Hoe? Door TROTS(er) te zijn op Rivierenland! Enerzijds is hierbij de uitdaging om daadwerkelijk trots te kunnen zijn op het gebied als fijne fysieke woon-, werk- en recreatieplek. En anderzijds om deze trots ook uit te dragen naar anderen.

* People:

Het platteland van Rivierenland ondervindt dezelfde uitdagingen die we ook elders in Nederland en Europa zien. Het voorzieningenniveau in de kernen staat onder druk, er is een tekort aan betaalbare woningen en jongeren trekken voor studie weg naar elders en komen daarna vaak niet meer terug. Ouderen wonen langer thuis maar kunnen daardoor vereenzamen. De komst van nieuwkomers op het platteland is goed voor het draagvlak voor voorzieningen maar is ook van invloed op de lokale samenhang en vraagt om wederzijds begrip. Daar tegenover staat dat Rivierenland een sterk organiserend vermogen kent en dat er grote saamhorigheid in de dorpen en op het platteland is.

Daarom zetten we in op het stimuleren van ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap, multifunctioneel gebruik van (vrijkomende) gebouwen door en met diverse doelgroepen en nieuwe woonvormen.

* Profit:

Rivierenland heeft veel om trots op te zijn als het gaat om het werkklimaat: er is een dynamische ondernemerscultuur (met name MKB en maakindustrie) en het gebied ligt gunstig voor logistiek en heeft een goede infrastructuur. Het gebied staat bekend om de fruit- en laanbomenteelt, waar net als in de glastuinbouw- en paddenstoelensector sprake is van goede samenwerking binnen de keten. Ook voor andere vormen van landbouw is het gebied geschikt door de vruchtbare bodem. De agrarische sector staat echter wel voor grote veranderingen en sommige agrariërs zoeken daarom nieuwe verdienmodellen in bijvoorbeeld educatie, energie, streekproducten, recreatie, zorg, natuurbeheer, nieuwe teelten etc. Bedrijven hebben moeite om vakmensen te werven en personeel met nieuwe vaardigheden ('21st century skills') en aanpassingsvermogen ('life long learning'). Voor recreatie heeft het gebied vele mogelijkheden zoals de prachtige rivieren maar de mogelijkheden zijn niet bij iedereen bekend. Op het gebied van toerisme liggen er kansen voor het uitbreiden en verbinden van het aanbod, wel met aandacht voor het 'streek DNA' en de kenmerkende 'rust' in de regio (dus geen massatoerisme). Daarom zetten we in op het verbinden van werk en onderwijs, het samen op de kaart zetten van het gebied en op gastvrijheid: het vergroten van het recreatief-toeristisch aanbod.

* Planet:

Het gebied heet niet voor niets Rivierenland: de rivieren Lek, Neder-Rijn, Waal, Maas en Linge en het Amsterdam-Rijnkanaal zijn als blauwe aders voor natuur, vervoer, recreatie en toerisme. Dit zorgt voor een aantrekkelijk en afwisselend landschap met diverse cultuurhistorische waarden en natuurgebieden. Met recht een landschap om trots op te zijn! Het landschap heeft echter ook te maken met de grote transitie van nu op het gebied van onder andere klimaat, energie, water, landbouw, circulariteit. Het is aan overheden, ondernemers en inwoners om hier een goede balans in te vinden en het gebied toekomstbestendig te maken, ook door op zoek te gaan hoe dit (op termijn) zonder subsidies kan. Ook wat betreft de leefomgeving is de coöperatieve inborst van de regio te merken: er zijn relatief veel burgercoöperaties rond energie en ook steeds meer lokale initiatieven om de biodiversiteit te vergroten of de omgeving te verbeteren. Sommige initiatieven zorgen tegelijkertijd ook voor ontmoeting, sociale activering en inclusie. Daarom zetten we in op nieuwe verdienmodellen voor agrarische bedrijven, nieuwe samenwerkingen en nieuwe combinaties van functies rond duurzaamheid, circulariteit, korte ketens, gezondheid, biodiversiteit, landschappelijke kwaliteit en klimaatadaptatie en water- en bodemkwaliteit, en op bewustwording en stimuleren van concrete acties rond deze thema's.

Aansluiting bij Needs uit Nationaal Strategisch Plan (NSP)

LEADER is onderdeel van het Nationaal Strategisch Plan (zie ook hoofdstuk 1.1). Hierin zijn voor de komende periode een aantal behoeftes, 'needs', geformuleerd voor het landelijk gebied. De behoeftes die we hierboven hebben aangegeven sluiten aan bij beide Prioritaire Needs uit het NSP⁷:

- N.23: Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren;
- N.24: Aantrekkelijker ondernemers en werkklimaat.

Verder zijn er raakvlakken met de volgende Needs:

- N.13: Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit.
- N.14: Opwekken duurzame energie en energiebesparing.
- N.15: Betere chemische en biologische waterkwaliteit.
- N.16: Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems.
- N.18: Meer en herstel van biodiversiteit.
- N.19: Behoud en herstel van (cultuur)landschappen.

⁷ Beschreven in het Nationaal Strategisch Plan (NSP) pagina 375

Krachtenveldanalyse/ LEADER netwerk

Er zijn vele organisaties en samenwerkingsverbanden in Rivierenland actief rond de thema's People, Planet en Profit. Dit is een mix van de 5 O's: ondernemende inwoners, ondernemers, organisaties, onderzoek/ onderwijs en overheid:

- (toekomstige) initiatiefnemers van LEADER-projecten;
- actieve inwoners, Dorpsraden, Dorpstafels, etc. (ook via Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland);
- burgercoöperaties op gebied van duurzaamheid, wonen, mobiliteit, voeding en financiën. Deze werken samen in de koepel Gebiedscoöperatie Rivierenland;

- verenigingen/stichtingen op het gebied van cultuur, sport, ontmoeten (onder andere Cultuur- en Erfgoedpact Rivierenland, afdelingen van Jong Gelre, Vrouwen van Nu);
- verenigingen/stichtingen op het gebied van natuur, landschap, landbouw en NME (onder andere Agrarisch Collectief Rivierenland, agrarische natuurverenigingen, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, IVN-afdelingen, Natuur en Milieu Federatie Gelderland, NME-centra, Boerderijeducatie Rivierenland, Fruitmotor);
- agrariërs (LTO-Noord, ZLTO, NFO, TCO, Greenport Nederland, fruitpact, laanboompact, paddenstoelenpact, glastuinbouw-pact, Cumela), terreinbeherende organisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Geldersch Landschap en Kastelen), landgoedeigenaren (Gelders Particulier Grondbezit, rentmeesterskantoren);
- ondernemers, ondernemersverenigingen en -coöperaties, parkmanagement (samenwerkende bedrijven op bedrijventerreinen) en regionale samenwerkingen van/voor ondernemers (ook via Logistics Valley Rivierenland, VNO-NCW Rivierenland, ondernemerscoöperaties);
- organisaties op het gebied van recreatie, toerisme en streekpromotie (Bureau voor Toerisme Rivierenland, Uiterwaarde, KHN, Hiswa Recron);
- onderwijs en kennisinstellingen (onder andere Samenwerkingsverband Rivierenland (VO en VSO), Yuverta, Fruit Tech Campus, ROC Rivor, Tree Centre Opheusden);
- zorg, welzijn, WMO (onder andere Rivierenlandkanmeer, Mozaïek Welzijn, Welzijn West Betuwe, Zorggroep Gelders Rivierenland, Zorgalliantie, Coöperatieve Huisartsen Vereniging Gelders Rivierenland);
- financiële instellingen (banken);
- kerken;
- woningbouwverenigingen;
- overheden: provincie, gemeenten, waterschap Rivierenland;
- regionale samenwerkingen zoals Regio Rivierenland, Fruitdelta Rivierenland, Werkzaak Rivierenland, Regionaal Archief Rivierenland, GGD Gelderland-Zuid, Omgevingsdienst Rivierenland, Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, AVRI;
- pers;
- LAG i.o. in Rivierenland;

Vrijwel al deze organisaties zijn betrokken geweest bij het voorbereidingstraject van deze LOS en de werving van de LAG-leden.

Veel organisaties binnen dit netwerk werken al samen binnen hun eigen thema (op economisch, ecologisch of sociaal vlak). LEADER kan zorgen voor verbinding tussen de thema's. De LAG is een kleine speler, zonder ambities om een grote gebiedsorganisatie te worden. In die bescheidenheid schuilt de kracht en toegevoegde waarde als 'neutrale' verbinder tussen People, Planet en Profit, maar ook tussen publieke, private en maatschappelijke spelers in dit krachtenveld.

Dit overzicht is niet uitputtend, LEADER blijft investeren in een groeiend netwerk, overtuigd als we zijn dat er gaande rit steeds weer nieuwe spelers in beeld kunnen komen.

3. STRATEGIE

3.1. STRATEGIE

Op basis van de SWOT en het ontwikkelingsperspectief kiest Rivierenland als strategie:

Een toekomstbestendig Rivierenland waar we TROTS op (kunnen) zijn!

Door zowel het economische, ecologische als het sociale kapitaal in samenhang te versterken, werken we samen aan een gezond, inclusief, zelfredzaam, duurzaam, welvarend en gastvrij gebied dat aantrekkelijk is én blijft om hier te wonen, te werken en te recreëren, zodat bestaande inwoners (jong en oud) en bedrijven hier blijven en het gebied ook nieuwe inwoners, bedrijven en bezoekers aantrekt.

Zowel bewoners als overheden willen het gebied vitaal, duurzaam en leefbaar houden voor de mensen die hier (willen) wonen, werken en recreëren. De prioriteit ligt daarbij op het waarborgen van een gezonde, inclusieve, zelfredzame, duurzame, welvarende en gastvrije regio voor de toekomst, waar ze trots op kunnen zijn en waarbij rekening wordt gehouden met de veelheid aan Europese, landelijke, regionale en gemeentelijke opgaven die het gebied kent en die bij voorkeur allemaal een plekje moeten krijgen in het al druk gebruikte buitengebied. Denk hierbij aan woningbouw, infrastructuur, klimaatverandering, duurzaamheid, milieu, natuur & landschap, landbouw, cultuurhistorie, basisvoorzieningen en zorg, recreatie & toerisme, etc.

Regionale samenwerking, innovatie en kennisuitwisseling zijn hierbij cruciaal om de complexe opgaven aan te pakken en haalbaarheid en draagvlak te kunnen garanderen. De regio kan daarom innovatieve ideeën en integrale oplossingen gebruiken om deze transitie en opgaven het hoofd te kunnen bieden. Gezamenlijke verantwoordelijkheid is hierbij cruciaal om toekomstbestendige ontwikkelingen te ondersteunen.

Dit sluit naadloos aan bij de LEADER-werkwijze. Met deze - voor Rivierenland nieuwe - LEADER-werkwijze gaan we daarom het verschil maken! Door uit te gaan van de kracht van de samenleving (bottom-up in plaats van top-down) en van het gebied, ruimte te geven aan vernieuwende ideeën, in te zetten op een integrale benadering en cross-overs, op publiek-private-maatschappelijke samenwerking en op het delen van kennis en ervaringen. Zo passen we zelf de LEADER-kenmerken toe in onze werkwijze én gaan we daar ook naar op zoek in initiatieven.

3.2. DOELEN

Er zijn, zoals in de vorige paragraaf al is aangegeven, vele opgaven in Rivierenland. Uit het LEADER-gebiedsproces (zoals beschreven in hoofdstuk 1) komt naar voren dat het gebied de komende jaren met behulp van LEADER wil focussen op de volgende drie doelstellingen:

1. Trots op elkaar
2. Trots op ons werk
3. Trots op ons landschap

1. Trots op elkaar

→ *Levendige dorpen en een vitaal buitengebied met passende huisvesting en voldoende en goed toegankelijke voorzieningen om elkaar te ontmoeten, te bewegen, sporten en spelen en voor kunst en cultuur.*

We zetten in op:

- a) Het stimuleren van ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap, multifunctioneel gebruik van (vrijkomende) gebouwen door en met diverse doelgroepen
- b) Nieuwe woonvormen en -plekken

2. Trots op ons werk

→ *Sterke en gastvrije plattelands-economie met diversiteit in werk voor inwoners, een divers aanbod voor bezoekers en een goede verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt.*

We zetten in op:

- a) Het verbinden van werk en onderwijs
- b) Het samen op de kaart zetten van het gebied
- c) Gastvrijheid: het vergroten van het recreatief-toeristisch aanbod.

3. Trots op ons landschap

→ *Natuur-inclusieve, circulaire en biodiverse leefomgeving, voorbereid op klimaatverandering, met duurzame energie, waarbij de landschappelijke identiteit/ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt.*

We zetten in op:

- Ontwikkeling van **DIENmodellen** en **verDIENmodellen** voor landschap, natuur, biodiversiteit, circulariteit, duurzame energie, klimaatbestendigheid en water, zoals:
- a) Nieuwe samenwerkingen en/of nieuwe combinaties van functies
 - b) Nieuwe verdienmodellen voor agrarische bedrijven
 - c) Vernieuwende manieren t.b.v. bewustwording en concrete actie

Voor deze doelstellingen is breed draagvlak (blijkt ook uit de reacties op de concept-LOS nadat deze in het gebied is teruggelegd) en zijn al diverse projectideeën geopperd.

Binnen de doelstellingen zoeken we nadrukkelijk naar integraliteit en verbindingen met de andere doelstellingen. We dagen inwoners, organisaties en bedrijven uit om met vernieuwende initiatieven te komen die bij voorkeur aan meerdere doelstellingen bijdragen, dan heeft het initiatief een streepje voor (zie ook paragraaf 3.3).

Doelstelling 1: Trots op elkaar

Bij deze doelstelling streven we naar levendige dorpen en een vitaal buitengebied, waarbij het goed wonen is voor iedereen. Hieronder verstaan we passende huisvesting, goede bereikbaarheid, voldoende en goed toegankelijke voorzieningen voor alle doelgroepen om elkaar te ontmoeten, te bewegen, sporten en spelen en voor kunst en cultuur. Daarom zetten we bij deze doelstelling in op het stimuleren van ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap, multifunctioneel gebruik van (vrijkomende) gebouwen en nieuwe woonvormen en -plekken.

LEADER Rivierenland zet hierbij in op de volgende subdoelen:

a) Stimuleren van ontmoeting, sociale samenhang, gezamenlijk eigenaarschap, begrip voor elkaar, samenwerking en inclusiviteit (o.a. aandacht voor nieuwkomers, praktisch versus theoretisch opgeleid, mensen met beperking, laaggeletterdheid), benutten van elkaars kennis & kunde & bezit (delen). Daarbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven gericht op:

- het betrekken van nieuwkomers (zowel uit de (rand)stad als uit buitenland), breed beschikbaar maken van informatie over de streek (over voorzieningen, werkgelegenheid, vrijwilligerswerk, mooie plekken om te bezoeken, activiteiten, etc). Aandacht hierbij voor laaggeletterdheid en toegankelijkheid van informatie en inclusie;
- het behouden en werven van vrijwilligers en/of andere vormen om lokale gemeenschappen en voorzieningen draaiende te houden.
- het opzetten van burgercoöperaties (ten behoeve van deze doelstelling);
- het behouden en verbeteren van bestaande of het creëren van nieuwe voorzieningen als een 'common': gezamenlijk eigenaarschap, samen zorgen voor beheer en multifunctioneel gebruik (sociaal, sport, cultuur, onderwijs, etc).
- het samen zorgen voor goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen;
- het versterken van de binding van jongeren met het gebied.

b) Stimuleren van nieuwe (betaalbare) woonvormen- en plekken (bijvoorbeeld voor jongeren en /of ouderen), benutten van vrijkomende gebouwen voor (samen) wonen. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven gericht op:

- gecombineerde woonvormen, bijvoorbeeld jongeren en ouderen, mensen met en zonder zorgvraag;
- publiek-private samenwerking om betaalbare woningen voor starters/jongeren te realiseren;
- het benutten van vrijkomende gebouwen voor betaalbaar wonen.

Doelstelling 2: Trots op ons werk

Bij deze doelstelling gaat het om het versterken van de plattelands economie met ruimte om te ondernemen, diversiteit in werk voor de inwoners en een goede verbinding tussen onderwijs en

arbeidsmarkt om zo aansluiting te houden bij de vereisten van de 'nieuwe economie'. Daarom zetten we bij deze doelstelling in op het verbinden van werk en onderwijs, het samen op de kaart zetten van het gebied en op gastvrijheid: het vergroten van het recreatief-toeristisch aanbod, waarbij we ook stad en platteland willen verbinden.

LEADER Rivierenland zet hierbij in op de volgende subdoelen:

- a) Versterken van de link tussen werk en onderwijs: jongeren al vroeg kennis laten maken met regionale bedrijven, jongeren in het gebied houden, zorgen dat kennis- en vaardigheden van werknemers zijn afgestemd op regionale behoeften (ICT, 21st century skills). Daarbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven gericht op:
- stimuleren van samenwerking tussen bedrijven en scholen als het gaat om stages, praktijkonderwijs (o.a. inzichtelijk/zichtbaar maken van bedrijven en bedrijfstakken waar jongeren terecht kunnen);
 - stimuleren van samenwerking tussen bedrijven en onderwijs rond benodigde vaardigheden (21st century skills, life long learning, digitalisering).
 - Stimuleren van samenwerking tussen bedrijven en onderwijs rond energietransitie, duurzaam bouwen, duurzame mobiliteit.
- b) (Gezamenlijk) profileren van de streek: samenwerking tussen (toeristisch) ondernemers onderling en/of met inwoners, organisaties en overheden om het gebied te vermarkten. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven gericht op:
- samenwerking rond 'branding' en promotie van het gebied (zowel gericht op inwoners, bedrijven/ werknemers als op toeristen);
 - het verbinden van het recreatief en (agro)toeristisch aanbod, bijvoorbeeld in arrangementen, streekproducten, rondleidingen, waarbij ook aandacht voor verbinding tussen stad en platteland;
 - Ambassadeurschap om het verhaal uit te dragen: bijvoorbeeld cursussen om het verhaal te vertellen voor (recreatie)ondernemers, inzet van vrijwilligers, activiteiten vanuit kunst & cultuursector.
- c) Gastvrijheid: vergroten van het recreatief-toeristisch aanbod zoals nieuwe locaties voor meerdaags verblijf, uitspanningen langs recreatieve routes, verkrijgbaarheid van streekproducten, verbetering van de verbinding tussen stad en land, en andere activiteiten, met aandacht voor de kwaliteiten van het gebied zoals 'rust' (dus geen massatoerisme). Daarbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven gericht op:
- 'Slow tourism': nieuwe lokaties voor meerdaags verblijf met kleine ecologische voetafdruk;
 - nieuwe uitspanningen langs recreatieve routes die werken met streekproducten en/of in een bepaald (cultuur-historisch) thema;
 - nieuwe (kleinschalige) activiteiten voor inwoners en bezoekers die de streekidentiteit uitdragen.
 - vernieuwende(nde) verdienmodellen op het agrarisch bedrijf rond agrotoerisme en (de gezamenlijke ontwikkeling van) nieuwe streekproducten, inclusief het verbeteren van de verkrijgbaarheid van lokaal geproduceerde producten.

Doelstelling 3: Trots op ons landschap: toekomstbestendig leefklimaat

Hier streven we naar een gezonde, natuur-inclusieve, circulaire en biodiverse leefomgeving, die voorbereid is op veranderingen in het klimaat, met lokale opwekking, gebruik en opslag van duurzame energie, waarbij de landschappelijke identiteit/ ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt. Hiervoor zoeken we nieuwe verdienmodellen op en/of voor agrarische bedrijven, nieuwe samenwerkingen, nieuwe combinaties van functies en nieuwe manieren van bewustwording rond deze thema's.

Daarom zetten we bij deze doelstelling in op zowel **verDIENmodellen** (die zorgen voor een economische drager) voor landschap, natuur, biodiversiteit, circulariteit, duurzame energie (gezamenlijk/ lokaal opwekken én benutten van energie), klimaatbestendigheid en water (beschikbaarheid, kwaliteit, waterberging en -buffering), als op **DIENmodellen** (die dit combineren met een sociaal doel).

Zowel bij verDIENmodellen als bij DIENmodellen zetten we daarbij in op de volgende subdoelen:

- nieuwe samenwerkingen en/of combinaties van functies voor de versterking van landschap, natuur, biodiversiteit, circulariteit, duurzame energie, klimaatbestendigheid en water; bijvoorbeeld de combinatie van waterberging en recreatie.
- (ver)nieuwe(nde) verdienmodellen op/ voor agrarische bedrijven: rond landschap, natuur, biodiversiteit, circulariteit, duurzame energie, klimaatbestendigheid en water, maar ook rond zorg, nieuwe teelten, korte ketens, verwaarden van 3e klasse en restproducten;
- Vernieuwende manieren om bewustwording en concrete acties te realiseren op deze thema's, zowel bij burgers als bedrijven.

3.3. INTEGRAAL EN INNOVATIEF

Twee LEADER-kenmerken zijn voor onze strategie extra belangrijk, dat zijn **integraliteit** en **vernieuwing**. Integraliteit omdat LEADER Rivierenland partijen wil samenbrengen en sectoren met elkaar wil verbinden, en initiatieven wil aanjagen die bij voorkeur meerdere doelen kan dienen. Zoals in paragraaf 2.2 beschreven kijken we bij integraliteit onder andere naar de snijvlakken waar People (mensen/ sociaal), Planet (landschap/ ecologie) of Planet (economie/werk) elkaar raken of waar aan alle drie de P's en doelstellingen wordt bijgedragen. Bij de beoordeling van projecten gaan we daar expliciet naar kijken: hoe integraler een project is, des te hoger het scoort ('win-win-win-...').

Ook vernieuwing is een belangrijk voor onze strategie: LEADER ondersteunt vernieuwende initiatieven die door hun voorbeeldfunctie vervolgens een groter effect teweegbrengen. Vernieuwing (of innovatie) gaat over pionieren, experimenteren, uitproberen. Dit kan gaan over bijvoorbeeld een nieuwe dienst of product, of over een nieuwe techniek, aanpak of werkwijze. Met de LEADER-bijdrage willen we zo niet alleen vernieuwing stimuleren maar ook de deskundigheid in het gebied bevorderen.

Door vernieuwende initiatieven vanuit de samenleving te ondersteunen en met elkaar te verbinden, maar ook door mensen te inspireren met deze vernieuwingen (door middel van bijeenkomsten, excursies, filmpjes, etc.), kan LEADER het verschil maken in de manier waarop we als gemeenschap of gebied met deze opgaven om kunnen gaan. LEADER is zo een vliegwiel voor de huidige transitie op het platteland.

LEADER RIVIERENLAND: DOELEN EN SUBDOELEN

1. Trots op elkaar

- 1A Ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap, samenwerking
- 3A Nieuwe samenwerkingen en combinatie van functies
- 3B Nieuwe verdienmodellen op het agrarisch bedrijf
- 3C Stimuleren op bewustwording

- 1A Ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap, samenwerking
- 1B Nieuwe woonvormen
- 2A Verbinden van werk en onderwijs
- 2B Op de kaart zetten van het gebied
- 2C Gastvrijheid

Trots

3. Trots op ons landschap

- 2A Verbinden van werk en onderwijs
- 2B Op de kaart zetten van het gebied
- 2C Gastvrijheid
- 3A Nieuwe samenwerkingen en combinatie van functies
- 3B Nieuwe verdienmodellen op het agrarisch bedrijf
- 3C Stimuleren op bewustwording

2. Trots op ons werk

Bij uitproberen en experimenteren hoort ook dat dingen mislukken. Dat is bij LEADER niet erg, sterker nog, juist die opgedane ervaringen zijn leerzaam om te delen binnen het gebied. Uiteraard proberen we dit wel zoveel mogelijk te voorkomen door ook in de uitvoering het project te volgen en desgevraagd mee te denken of het netwerk in te schakelen

Daarom definieert de LAG het criterium 'vernieuwing' als volgt: een initiatief is vernieuwend als het in het gebied nog niet eerder is gedaan en daardoor een voorbeeldfunctie zal vervullen. Activiteiten die wel bijdragen aan de doelstellingen maar die al plaatsvinden in het gebied en geen vernieuwende aanpak en/of resultaten kennen, komen daarom NIET in aanmerking voor een bijdrage. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de aanschaf van zonnepanelen, gangbare verbredingsactiviteiten bij agrariërs (zorgboerderij, camping/logies, rustpunt/terras, etc), opknappen of (ver)bouwen van bestaande openbare voorzieningen.

3.4. AANSLUITING BIJ (BELEID)CONTEXT

De LAG is niet de enige die in het gebied aan de slag gaat met de realisatie van deze doelen. Ook provincie, gemeenten, waterschappen en andere gebiedspartijen doen dat, ieder op hun eigen manier, in verschillende samenstellingen en met eigen doelstellingen en werkwijzen. Het gaat te ver om hier een complete opsomming te doen van beleid(s)programma's, zeker ook omdat diverse programma's nog in ontwikkeling zijn (zoals de Regio Deal 2.0, het provinciaal gebiedsprogramma Vitaal landelijk gebied Gelderland en de regioarrangementen). Binnen de gebiedssamenwerking "FruitDelta Rivierenland" vindt regionale afstemming plaats over deze veelheid aan thema's en programma's. Hierbij zijn zowel de gemeenten als het waterschap betrokken als ook andere partijen in het gebied (Ondernemende inwoners, Ondernemers, Organisaties en Onderwijs- & Onderzoeksinstituten). In veel

gevallen is ook de provincie hierbij aangesloten. Wij zien kansen om vanuit LEADER samen op te trekken met deze programma's en elkaar te versterken. De wijze waarop we dit doen, zullen we samen met de verschillende betrokken partijen in FruitDelta Rivierenland en de provincie Gelderland nog nader uitwerken.

Vanuit FruitDelta is een Gebiedsagenda opgesteld waarin beschreven is hoe de grote diversiteit aan opgaven in Rivierenland opgepakt kan worden. Door deze opgaven in samenhang op te pakken, kunnen de diverse processen en programma's goed op elkaar afgestemd worden en kan er zo efficiënt mogelijk gewerkt worden (zowel qua uitvoering als financiering). Er zijn diverse "Opgavetafels" in ontwikkeling, waar specifieke bepaalde thema's en opgaven in samenspraak met de gebiedspartijen opgepakt worden.

Regio Rivierenland is het samenwerkingsverband van gemeenten in Rivierenland en pakt de regionale beleidsprocessen op in het kader van FruitDelta. Een strategisch beleidsadviseur van Regio Rivierenland (tevens actief betrokken bij FruitDelta) zal aansluiten als lid van de LAG. Op deze wijze kan ook tijdens de uitvoering van de LOS gemakkelijk een brug worden geslagen tussen LEADER en de andere (beleids)programma's in de regio (inclusief andere relevante programma's die uitvoering geven aan de doelen van het NSP).

Via het bestuurlijk en ambtelijk overleg vanuit Regio Rivierenland met de gemeenten, zijn de zeven gemeenten betrokken bij de totstandkoming van deze LOS en zijn ze in de positie gesteld om mee te denken over de aansluiting met hun eigen beleid. Gemeenten zullen binnen de mogelijkheden die zij hebben meedoen aan de uitvoering van deze LOS. Op deze manier kan er regelmatig worden afgestemd en is de aansluiting tussen het overheidsbeleid en de doelen in deze strategie ook tijdens de uitvoering geborgd.

3.5. MEETBARE DOELSTELLINGEN EN RESULTATEN

Met uitvoering van de LOS worden diverse resultaten en effecten beoogd. Hierbij is onderscheid gemaakt in het beoogde resultaat (de Output) en het effect (de Outcome).

De LAG stuurt bij de uitvoering van de LOS op de doelen en resultaten als weergegeven in onderstaande tabel.

Per jaar wordt de voortgang geëvalueerd en in het activiteitenplan bijgestuurd indien het aantal initiatieven dat bijdraagt aan deze doelen achterblijft. Merk daarbij op dat de aantallen projecten een streefwaarde is, die afhankelijk is van de ingediende initiatieven en de financiële omvang daarvan. Het streven is om het gehele projectbudget in te zetten.

Doelen	Resultaat (Output)	Effect (Outcome)
Uitvoering LOS	Minimaal* 17 initiatieven zijn ondersteund met subsidie, onderverdeeld over de diverse doelstellingen. 70 - 100 initiatieven die door de LAG met advies op weg zijn geholpen (zonder subsidie)	Een gezond, inclusief, zelfredzaam, duurzaam, welvarend en gastvrij gebied dat aantrekkelijk is én blijft om hier te wonen, te werken en te recreëren.
Doelstelling 1 - Trots op elkaar	Minimaal 6 initiatieven die bijdragen aan het stimuleren van ontmoeting, gezamenlijk eigenaarschap en multifunctioneel gebruik van (vrijkomende) gebouwen en nieuwe woonvormen- en plekken.	Levendige dorpen en een vitaal platteland met passende huisvesting en voldoende en goed toegankelijke voorzieningen voor alle doelgroepen om elkaar te ontmoeten, te bewegen, sporten en spelen en voor kunst en cultuur.
Doelstelling 2 - Trots op ons werk	Minimaal 5 initiatieven die bijdragen aan het verbinden van werk en onderwijs, het samen op de kaart zetten van het gebied en op gastvrijheid: het vergroten van het recreatief-toeristisch aanbod.	Een sterke en gastvrije plattelands-economie met diversiteit in werk voor de inwoners, een divers aanbod voor bezoekers en een goede verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt.
Doelstelling 3 - Trots op ons landschap	Minimaal 6 initiatieven die bijdragen aan nieuwe verdienmodellen voor agrarische bedrijven, nieuwe samenwerkingen en nieuwe combinaties van functies en bewustwording rond landschap, natuur, biodiversiteit, circulariteit, duurzame energie, klimaatbestendigheid en water;	Een gezonde, natuur inclusieve, circulaire en biodiverse leefomgeving, die voorbereid is op veranderingen in het klimaat, met opwekking, gebruik en opslag van duurzame energie, waarbij de landschappelijke identiteit/ ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt.
Stimuleren van ontmoeting, kennisuitwisseling en samenwerking binnen en buiten het gebied	<ul style="list-style-type: none"> • 1-3 bovenregionale uitwisselingen (excursies naar en/of het ontvangen van andere LAGs) • 12-16 bijeenkomsten • 300-500 deelnemers aan bijeenkomsten 	Een breder en groter netwerk van initiatiefnemers op alle doelen van de LOS.
Cofinanciering publiek en privaat voor uitvoering LOS	Multiplier van minstens 2,5 bovenop het beschikbaar gestelde LEADER- budget vanuit de EU.	Financieel draagvlak voor de uitvoering van de LOS en het behalen van de doelen

**Het minimum is bepaald op basis van het totale beschikbare projectbudget. Deze minimumwaarde is niet het doel, maar een richtlijn en is afhankelijk van de financiële omvang van de ingediende initiatieven.*

***Zoals in voorgaande tekst is toegelicht komen alleen voorstellen in aanmerking die in voldoende mate bijdragen aan de criteria van de LOS waaronder de LEADER-kenmerken. Daarbij is deze LOS erop gericht om integrale initiatieven te stimuleren. Initiatieven die aan meerdere doelen bijdragen (bij meerdere thema's passen, of binnen 1 thema meerdere LEADER-kenmerken combineren), hebben daarom een streepje voor.*

Aan het aantal beoogde projecten bij doelstelling 1, 2 en 3 is af te lezen dat doelstelling 1 en doelstelling 3 prioritair zijn boven doelstelling 2.

In het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is opgenomen voor welke NSP-doelen LEADER in Nederland wordt ingezet. Hieronder staan die doelen⁸ in alfabetische volgorde met daarbij aangegeven hoe de doelen van deze LOS daaraan bijdragen:

- D (ofwel SO4): "Klimaatverandering en duurzame energie: Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, duurzame energie te bevorderen en de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen."; → LOS doelstelling 3 en in beperkte mate ook 2

⁸ Omschrijving doelstellingen zoals weergegeven in de [Oproep voor indienen van LOS-sen](#) van provincie Gelderland

- E (ofwel SO5): “Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen: Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen.”; → LOS doelstelling 3 en in beperkte mate ook 2
- F (ofwel SO6): “Bescherming van de biodiversiteit: Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen” → LOS doelstelling 3 en in beperkte mate ook 2
- H (ofwel SO8): “Ontwikkeling van plattelandsgebieden: Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw.” → LOS doelstelling 1, 2 en 3

LEADER Rivierenland wil met de uitvoering van deze LOS bijdragen aan al deze vier NSP-doelen. Daarnaast draagt LEADER Rivierenland met de uitvoering van de LOS ook bij aan de NSP-doelen⁷:

- A (ofwel SO1): “Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, en behoefte van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie”; → LOS doelstelling 1, 2 en 3
- J (ofwel XCO): “Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen.” → LOS doelstelling 1, 2 en 3

Bovenstaande doelen hangen samen met de “NSP-Needs” die in paragraaf 2.2 genoemd zijn: N.23 (Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren) en N.24 (Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat). Daarnaast zijn er raakvlakken met de Needs N.13 t/m N.16 en N.18 en N. 19⁹.

⁹ Needs zijn beschreven in het [Nationaal Strategisch Plan \(NSP\) pagina 375](#)

Deze LOS is van toepassing op de gehele plattelandsbevolking van Rivierenland (R.38). Vooralsnog volgen we, in overleg met provincie, de streefwaarden vanuit het NSP. Die zijn omschreven als 0 of geen waarde op doel R.41 en R.42. De LAG wil zich inspannen om wél resultaten te behalen op genoemde doelen. Omdat in voorgaande perioden van LEADER hierover geen informatie is bijgehouden, is het nu niet mogelijk daar een onderbouwde doelstelling voor te formuleren. De tussentijdse evaluatie van deze LOS geeft de mogelijkheid om deze doelstelling naar boven bijstellen. In de komende periode stemmen we met provincie Gelderland en Stimulus af hoe we initiatieven kunnen vragen om informatie hierover bij te houden in de rapportage van hun project.

Resultaatindicatoren

Aan het einde van de LEADER-periode wordt er vanuit Europa gevraagd wat we bereikt hebben in het gebied in de afgelopen periode. Om dit te bepalen wordt gerekend met de resultaatindicatoren in de tabel hieronder.

N.B. Deze cijfers zijn gebaseerd op info uit landelijk LEADER-overleg en kunnen later nog worden bijgesteld.

	Indicator	Resultaat	Opmerking
R.38	Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	100%, 194.703 personen	
R.41	Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet	0%	Na tussentijdse evaluatie eventueel naar boven bij te stellen
R.42	Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt	0	Na tussentijdse evaluatie eventueel naar boven bij te stellen.

4. ACTIVITEITENPLAN

De LAG gaat gedurende de LEADER-periode verschillende activiteiten uitvoeren om de LOS uit te voeren. Welke activiteiten dat zijn, staat hieronder weergegeven. Jaarlijks maakt de LAG een activiteitenplan waarin ze meer in detail aangeeft hoe ze die activiteiten voor dat jaar invulling gaat geven.

Om de doelen in deze LOS goed te kunnen realiseren, gaan we uit van het maximaal mogelijke budget van €1,5 miljoen Europese middelen, € 223.881 provinciale middelen en € 514.925 van gemeenten en waterschappen¹⁰. Samen vormen die het totale LEADER-budget van €2.238.806. Daarvan willen we 78% besteden aan LEADER-bijdragen aan projecten die bijdragen aan de LOS en 22% aan beheerkosten. De activiteiten in dit hoofdstuk vallen onder de beheerkosten, met uitzondering van de subsidie voor uitvoerings-projecten die is genoemd in paragraaf 4.2 en subsidie voor even-tuele samenwerkingsprojecten (paragraaf 4.3). De begroting van het totale budget en van de beheerkosten staat in hoofdstuk 6.

4.1. AANJAGEN, NETWERKACTIVITEITEN EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

Een belangrijke activiteit voor de LAG is het aanjagen van project-ideeën en initiatieven die bij kunnen dragen aan de doelen van deze LOS. De LAG wil niet alleen reageren op initiatieven die uit gebied komen, maar gaat ook actief op zoek naar ideeën bij de inwoners, ondernemers en organisaties in het gebied. Omdat LEADER nieuw is voor het gebied, is het extra belangrijk om bij de start LEADER onder de aandacht te brengen en uitleg te geven over de LEADER-aanpak en de steunmogelijkheden. Communicatie speelt hierbij een belangrijke rol (zie paragraaf 4.4), denk bijvoorbeeld aan website (voorlopige landingspagina www.fruitdelta.nl/leader-rivierenland is al online), social media, nieuwsbrief, persberichten, interviews, artikelen, filmpjes, etc. Ook worden er bij de start een of meerdere bijeenkomsten georganiseerd om het gebied kennis te laten maken met LEADER, mensen te inspireren, de gelegenheid te geven om ideeën te pitchen en in contact te komen met anderen. Daarnaast maken we graag gebruik van bijeenkomsten van andere organisaties uit ons netwerk om LEADER onder de aandacht te brengen.

Het actief aanjagen, inspireren, mensen verbinden en kennis delen vormen voor een belangrijk deel de meerwaarde van de LEADER-aanpak. Daarmee zorgen we niet alleen voor een breed netwerk en goede projecten, maar ook dat we als gebied vooruit komen. De LAG wil hiervoor regelmatig bijeenkomsten organiseren waar kennis wordt gedeeld en waar initiatiefnemers in gesprek kunnen komen met elkaar, met de LAG en andere sleutelpersonen en experts. Daarnaast wil ze projectbezoeken en excursies organiseren om mensen te inspireren maar ook om de overdraagbaarheid van de resultaten te faciliteren. Er zijn hiervoor inspirerende werk-vormen en voorbeelden uit andere LEADER-regio's waar we uit willen putten, zoals LEADER-Cafés, LEADER-Expedities, etcetera.

Alle ideeën die mogelijk kunnen bijdragen aan de LOS, zullen door de LAG zo goed mogelijk worden verder geholpen met wat het initiatief nodig heeft om tot uitvoering te komen. Dat kan zijn:

kennis, contacten, meedenkgesprekken en/of een LEADER-bijdrage. Een LEADER-bijdrage is hierbij overigens geen doel op zich: soms kan een initiatief ook op een andere wijze op weg geholpen worden en toch bijdragen aan de strategie en doelstellingen.

Om de deskundigheid van en in het gebied te bevorderen als het gaat om plattelandontwikkeling, worden er voor initiatiefnemers, LAG-leden en andere sleutelpersonen workshops, trainingen en cursussen georganiseerd op onderwerpen waar op dat moment behoefte aan is. Dat kunnen onderwerpen zijn als het maken van een goed projectplan, evaluatie, coaching, inzet van social media voor je project etc.

10 Bij het opstellen van deze LOS is er gerekend met het maximaal beschikbare bedrag zoals vermeld in de brief van de provincie Gelderland d.d. 8-12-2022 (zaaknummer 2022-009009). Indien er voor de uitvoering van de LOS minder budget beschikbaar komt, moeten de activiteiten en begroting herzien worden.

4.2 STEUNEN VAN INITIATIEVEN

Met LEADER-bijdragen wil de LAG initiatieven steunen die bijdragen aan de doelen van de LOS, die de LEADER-kenmerken hebben, die haalbaar zijn en die een meerwaarde hebben voor het gebied en voor de LOS. De LAG toetst aanvragen aan deze vier criteria. De LAG maakt daarvoor een toetsingsformulier (1e opzet in bijlage 2) en heeft een procedure opgesteld om ervoor te zorgen dat aanvragen op dezelfde wijze worden beoordeeld (zie hoofdstuk 7).

Bij uitvoeringsprojecten kiest de LAG voor de verschillende doelstellingen voor een maximale LEADER-subsidie van 50% voor alle doelstellingen en kostensoorten. Reden daarvoor is dat de LAG geen ervaring heeft met LEADER en het daarom zo eenvoudig mogelijk wil houden, zowel voor de aanvrager als voor de LAG zelf bij de toetsing. Een subsidiepercentage van 50% is voor aanvragers voldoende aantrekkelijk en zorgt daarnaast ook voor een goede multiplier en waardering van zelfwerkzaamheid. De LAG wil de LEADER-bijdrage (= bijdrage EU + provincie + gemeenten/ waterschap) op maximaal € 100.000 stellen. Als ondergrens wil de LAG €20.000 subsidie hanteren om zo te zorgen dat de subsidie in verhouding is met het benodigde aanvraag- en verantwoordingsproces.

De verwachte gemiddelde LEADER-subsidie per project komt daarmee op €60.000, hoewel die waarschijnlijk wat hoger zal zijn. Naast deze LEADER-subsidie wordt er dus ook altijd minimaal 50 % eigen bijdrage van de aanvrager zelf gevraagd (in euro's of uren). Dit kan ook bestaan uit bijdragen vanuit fondsen en/of overheden.

Met het beschikbare budget verwachten we tussen de 17 en 87 projecten te kunnen steunen, waarbij 17 projecten het aantal is als die allemaal de maximale subsidie ontvangen en 87 projecten het aantal is als die allemaal de minimale subsidie ontvangen.

De LAG wil graag het subsidieaanvraag- en verantwoordingsproces zo eenvoudig mogelijk maken voor aanvragers en daarom alle mogelijkheden voor vereenvoudiging in het proces benutten (zoals eventueel Vereenvoudigde Kosten Opties en RUS-varianten), mits dit niet teveel risico's voor de aanvrager met zich mee

brengt bij de uitvoering. Omdat op dit moment nog niet precies duidelijk is welke mogelijkheden dat zijn en wat daarvan de voordelen en risico's zijn voor aanvragers, wil de LAG dit graag definitief aangeven in de openstellingsbesluiten. De mogelijkheid om aanvragers voorschotten te betalen past de LAG graag toe (tot het maximaal mogelijke percentage van de verleende subsidie). Uit ervaringen van de vorige LEADER-periode blijkt dat het betalen van voorschotten zeer wenselijk is, met name voor projecten van organisaties zonder eigen vermogen.

4.3. SAMENWERKING (BINNEN HET GEBIED EN MET ANDERE GEBIEDEN)

Samenwerking binnen het gebied

Gedurende de uitvoering werkt de LAG zoveel mogelijk samen met andere organisaties in het gebied. Dat kan door kennis te delen, door bij te dragen aan bijeenkomsten of presentaties of die gezamenlijk te organiseren. Ook onderhoudt de LAG goed contact met de gemeenten, het waterschap en maatschappelijke organisaties die in het gebied actief zijn, ten behoeve van kennisdeling maar ook om tot zo goed mogelijke initiatieven te komen. Hierbij kan het netwerk van de genoemde overheden, Regio Rivierenland en Fruitdelta Rivierenland goed benut worden, maar bij het opstellen van deze LOS is inmiddels ook al een fors eigen LEADER-netwerk opgebouwd (zie paragraaf 2.2)

Rode draad in onze LEADER-strategie is TROTS. Trots op onze inwoners, trots op de bedrijven, de voorzieningen en het onderwijs en trots op hoe het gebied er uit ziet. Om trots te kunnen zijn is het van belang dat inwoners en ondernemers het gebied zelf goed kennen en al het mooie ook gastvrij delen: met elkaar en met mensen van buiten de streek. Daarvoor gaat de LAG samen met het gebied op zoek naar het 'streek-DNA' zodat dit door hen kan worden gebruikt. Dat kan zijn in de initiatieven die we gaan steunen maar ook anderen kunnen gebruik maken van dit streek-DNA.

Samenwerking met andere LEADER-gebieden

Daarnaast wil de LAG samenwerken met andere (LEADER-)gebieden. Daarbij kijkt de LAG natuurlijk eerst naar LEADER-gebieden die grenzen aan LEADER Rivierenland. Dat zijn in het noorden Utrecht Oost en Weidse Veenweiden (beiden provincie Utrecht), in het westen Alblasserwaard (provincie Zuid-Holland) en in het oosten West Maas en Waal/Rijk van Nijmegen (provincie Gelderland). Er liggen kansen voor samenwerking met deze regio's, maar ten tijde van het schrijven van deze LOS was nog niet bekend welke gebieden om ons heen er definitief LEADER-gebied worden en met welke thema's zij aan de slag gaan. De mogelijkheden voor samenwerking worden daarom nog verder onderzocht door de LAG.

Daarnaast wil de LAG verkennen of er samenwerkingsprojecten te ontwikkelen zijn met andere LEADER-gebieden in Nederland of in andere Europese lidstaten. Daarbij wil de LAG als nieuw LEADER-gebied geen trekkersrol vervullen maar zou ze bijvoorbeeld wel aan kunnen sluiten bij een breder samenwerkingsproject. Ten behoeve van die verkenning of ten behoeve van intervisie of inspiratie staat de LAG daarnaast ook open voor uitwisseling met andere LAG's.

Ten behoeve van een goede uitvoering, het delen van kennis en het zorgen voor draagvlak voor de LEADER-aanpak wil Rivierenland deelnemen aan het LEADER Netwerk Nederland en aan het Europese netwerk ELARD. Ook zullen we deelnemen aan landelijke overleggen vanuit de regie-organisatie, Netwerk Platteland en, als relevant voor de doelen in deze LOS, aan Europese bijeenkomsten vanuit het EU-CAP netwerk.

4.4. COMMUNICATIE

Een belangrijke activiteit is communicatie. Omdat LEADER een Europees bottom-up programma is, kent de LAG veel verschillende doelgroepen: van inwoners van het gebied tot betrokken overheden in Nederland en de Europese Unie. Daarnaast zijn er uiteenlopende communicatiedoelen zoals werving van ideeën, delen van kennis en resultaten, en het afleggen van verantwoording. Omdat LEADER nieuw is in Rivierenland, is er zeker bij de start van het programma meer communicatie nodig om LEADER onder de aandacht te brengen en uit te leggen welke mogelijkheden LEADER kan bieden. Een voorlopige online 'landingspagina' is reeds gemaakt: www.fruitdelta.nl/leader-rivierenland. De LAG zal na werving van de coördinator nader uitwerken welke communicatiemiddelen ze gaat gebruiken en hoe ze met communicatie wil bijdragen aan het realiseren van de LOS en aan het uitdragen van de resultaten ervan. Hierbij wordt ook goed gekeken welke communicatiemiddelen passend zijn voor de verschillende doelgroepen. De middelen die de LAG daarbij in ieder geval in wil zetten zijn een website en social media accounts maar ook nieuwsbrieven, folders en filmpjes. Daarbij wil de LAG zoveel mogelijk aansluiten bij communicatie door gebiedspartners zoals Regio Rivierenland/Fruitdelta Rivierenland en de betrokken gemeenten en waterschap. En uiteraard wil de LAG ook de communicatiekanalen benutten die vanuit provincie Gelderland en Netwerk Platteland mogelijk geboden worden.

Daarnaast wil de LAG de initiatiefnemers die een LEADER-bijdrage ontvangen, betrekken in de communicatiestrategie. Dat kan bijvoorbeeld door tools te ontwikkelen voor initiatiefnemers waarmee ze ervaringen en resultaten kunnen delen.

Op de nog verder te ontwikkelen website van LEADER Rivierenland zal uitleg worden gegeven over de werkwijze en organisatie. Ook zullen openstellingen, criteria, procedures, benodigde documenten etc op deze website worden weergegeven, evenals de goedgekeurde steunaanvragen en informatie over de (voortgang) van projecten en aankondiging en verslagen van bijeenkomsten.

Tot slot vindt de LAG toegankelijkheid van informatie belangrijk. Dat houdt in dat ze zo gewoon mogelijke taal wil gebruiken maar ook dat ze ernaar streeft om alle communicatie-uitingen toegankelijk te maken voor zoveel mogelijk mensen.

4.5. BESTUUR EN ORGANISATIE LAG

De LAG komt 4 á 6 keer per jaar bij elkaar om aanvragen te toetsen en de voortgang van de LOS te bespreken. Daarvoor organiseert ze vergaderingen verspreid over het gebied. Van elke vergadering wordt een verslag gemaakt. Het verslag van een besluitvormende vergadering wordt meegestuurd met het besluit over de aanvraag zodat Stimulus kan toetsen of de toetsing volgens afgesproken

procedure en eigen reglement is verlopen. De goedgekeurde projecten worden vermeld op de website.

De LAG kan daarnaast ook bijeenkomsten organiseren waarin initiatiefnemers ideeën kunnen pitchen en/of toelichten.

De LAG streeft naar een werkwijze die helder en consequent is. Daarvoor stelt ze een reglement op waarin ze vastlegt hoe de LAG is samengesteld, hoe de toetsing verloopt, hoe vergaderingen worden uitgeschreven en verslagen, op basis waarvan kosten en inzet van LAG-leden worden vergoed etc. Een eerste aanzet hier toe is gedaan in hoofdstuk 7. Dit zal nog verder in detail worden uitgewerkt zodra landelijke en provinciale procedures en voorwaarden definitief bekend zijn.

De LAG stelt daarnaast ook een privacyverklaring op waarin ze aangeeft hoe ze met (privacy-gevoelige) gegevens omgaat. In haar handelen houdt de LAG zich aan hetgeen daar in staat en wat verder in de AVG is bepaald.

4.6. ADMINISTRATIE

4.6.1. Planning & control

Om de LOS goed uit te kunnen voeren, gaat de LAG een aantal activiteiten doen op het gebied van planning & control. Hieronder vallen:

- het monitoren van de inhoudelijke en financiële voortgang (zie paragraaf 7.4)
- de boekhouding van de beheerkosten en inkoop/aanbesteding, samen met de penvoerder
- het opstellen van het jaarlijkse jaarverslag en het eindverslag
- het opstellen van het jaarlijkse activiteitenplan
- monitoring en evaluatie van de LOS (zie paragraaf 7.4 en 7.5)

4.6.2. Back-office LEADER-loket

Om goede projecten en aanvragen te krijgen en uiteindelijk ook gerealiseerde LEADER-projecten, voert de LAG ook activiteiten uit in de 'back-office' van het LEADER-loket. Bij het aanjagen van idee tot aanvraag, gaat het hierbij om het voorbereiden van een openstellingsbesluit, het zorgen voor goede formats en hulpmiddelen voor de aanvraag en om overleg met provincie, Stimulus en landelijke regie-organisatie over procedures en regels.

Tijdens de uitvoering van het project gaat het om het begeleiden van aanvragers bij de verantwoording en bij de communicatie over het project en ook daarvoor zorgen voor goede formats en hulpmiddelen.

4.7. MEERJARENPLANNING

In onderstaande tabel is de meerjarenplanning op hoofdlijnen weergegeven. Zoals vermeld, zal de LAG jaarlijkse een activiteitenplan opstellen waarin de beoogde activiteiten in detail worden uitgewerkt.

In de periode 2023-2027 kunnen subsidieaanvragen in behandeling worden genomen door de LAG. Vanaf 2028 is dit niet meer het geval, maar worden nog wel de aanvragen getoetst en begeleid die eind 2027 zijn ingediend. Ook lopende projecten moeten nog worden begeleid. Het LEADER-programma moet in 2029 administratief worden afgerond. In 2028-2029 vindt daarom nog een beperkt aantal activiteiten plaats.

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Aanjagen, netwerkactiviteiten en daskundigheidsbevordering	X	X	X	X	X	X	
Steunen van initiatieven	X	X	X	X	X		
Samenwerking	X	X	X	X	X	X	
Communicatie	X	X	X	X	X	X	X
Bestuur en organisatie LAG	X	X	X	X	X	X	X
Planning & Control	X	X	X	X	X	X	X
Back-office LEADER-loket	X	X	X	X	X	X	X

5. ORGANISATIE

De LAG is als zelfstandig opererende netwerkorganisatie aan zet om de LOS uit te voeren. Dat doet ze samen met de vele netwerken die in de LAG samenkomen en hier met elkaar worden verbonden via de LAG-leden. De LAG gaat in haar activiteiten deze netwerken en verbonden organisaties volop inzetten door ze te betrekken bij het vinden en mee ontwikkelen van initiatieven en bij het delen van kennis en resultaten.

5.1. POSITIE, TAKEN EN BEVOEGDHEDEN LAG

Met het vaststellen van de LOS door de provincie Gelderland, krijgt de LAG formeel de verantwoordelijkheid om deze Ontwikkelingsstrategie uit te voeren. De LAG heeft als hoofdtaak het aanjagen, stimuleren en beoordelen van (potentiële) projecten en het uitvoering geven aan de LOS. Daarbij kan ze ook een uitgebreid (kennis)netwerk inschakelen om tot goede projecten te komen. De LAG heeft een zelfstandige beslissingsbevoegdheid over de LEADER-waardigheid van de ingediende projecten. Ze toetst die aan de LOS aan de hand van criteria (zie paragraaf 7.3).

De LAG heeft in ieder geval de volgende taken en werkzaamheden:

- Ontwikkeling goede projecten die aansluiten bij de LOS: vanuit eigen kennis, expertise en netwerken meedenken met initiatiefnemers over de ontwikkeling van hun projectidee tot project;
- LEADER-subsidie verstrekken: beoordelen van aanvragen voor een LEADER-bijdrage op LEADER-waardigheid, (mede) opstellen van de openstelling voor subsidie;
- Inspireren, kennis delen en deskundigheid bevorderen: aanjagen, netwerkactiviteiten en trainingen organiseren;
- Communicatie ten behoeve van het:
 - Werven van projectideeën
 - Overdragen van kennis en bevorderen van deskundigheid
 - Verbinden van netwerken en bevorderen samenwerking
 - Creëren van draagvlak voor LEADER-doelen en LEADER-aanpak
 - Resultaten delen en verantwoording afleggen
- Samenwerking: met partners in de uitvoering (Stimulus, provincie, penvoerder), met partners in het gebied en met andere gebieden. Participeren in regionale, nationale en Europese (LEADER)-netwerken.
- Monitoring en evaluatie: tussentijds evalueren van het programma en indien nodig bijstellen van de strategie, na afloop evalueren. Doorlopend voortgang monitoren, ook van projecten. Jaarlijks een jaarverslag en activiteitenplan opstellen.

Rolverdeling

In de uitvoering werkt de LAG samen met de provincie, Stimulus, de gemeenten en waterschappen en de penvoerder. De rol- en taakverdeling is nader beschreven in paragraaf 5.3.

De LAG is zelfstandig bevoegd om de LOS uit te voeren en aanvragen voor een LEADER-bijdrage te beoordelen op LEADER-waardigheid. De LAG heeft geen rechtspersoonlijkheid, daarom

zal Regio Rivierenland penvoerder zijn voor de beheerkosten van de LAG. De LAG heeft ook niet de benodigde bevoegdheden om een subsidieregeling open te stellen en om subsidieaanvragen te beschikken. Daarom zal de provincie Gelderland namens de LAG de subsidie openstellen en de subsidies formeel toekennen (beschikken). Daarnaast vervult de provincie Gelderland de rol van opdrachtgever aan Stimulus voor wat betreft het faciliteren van de aanvraag en verantwoording en voor het uitvoeren van toetsen op ontvankelijkheid, EU-conformiteit en redelijkheid van kosten. De LAG zal hiertoe regelmatig met provincie en Stimulus overleggen. Voor de benodigde cofinanciering van gemeenten en waterschap stemt de LAG regelmatig met hen af over de voortgang.

5.2. PROFIEL EN SAMENSTELLING LAG

De LAG is een breed samengesteld team dat samen beschikt over zoveel mogelijk kennis en netwerken die nodig zijn voor het realiseren van de LOS, over zowel private/ maatschappelijke als publieke netwerken (ambtelijk en bestuurlijk), dat het gebied tot in de haarvaten kent en die een zo goed mogelijke afspiegeling is van de samenleving.

Bij de samenstelling van de LAG wordt daarom in volgorde van belangrijkheid gestreefd naar:

- Voldoende kennis, expertise en netwerken op de doelen van de LOS (inhoudelijk en taken LAG). Daarbij gaat het om inhoudelijke kennis en netwerken van de doelstellingen maar ook om kennis en netwerken op het gebied van projectontwikkeling, financiële kennis, innovatie, communicatie, het betrekken van specifieke doelgroepen zoals jongeren of kwetsbare groepen. Ook wordt gekeken naar verbinding met andere gebiedsnetwerken en -samenwerkingen;
- Een mix van inwoners en overheden (privaat-publiek) waarbij niet meer dan 49% van de leden vanuit een overheid deelneemt;
- Geografische spreiding over het gehele gebied (ten behoeve van gebiedsbreed netwerk);
- Een goede mix qua leeftijd, verdeling mannen en vrouwen, achtergrond en eventuele beperking;
- Een goede mix van competenties zoals goed kunnen luisteren, meedenken, creativiteit, leiderschap, precies, consciëntieus, denkers en doeners.

De LAG zal bestaan uit 11-13 leden met stemrecht en 3-5 zonder stemrecht. Daarnaast kent de LAG agendaleden. De leden met stemrecht hebben zitting op persoonlijke titel, ook bestuurders. In de oprichtingsfase en in de uitloopjaren 2028 en 2029 (nadat alle aanvragen getoetst zijn) bestaat de LAG uit minimaal 3 personen en een adviserend lid namens de penvoerder.

Samenstelling LAG

Voor het werven van LAG-leden is een profiel opgesteld. Daarin genoemde criteria zijn dat een LAG-lid:

- Kennis en netwerken heeft die relevant zijn voor de doelen in de LOS (inhoudelijk en rond de taken van de LAG zoals financiële kennis, projectontwikkeling etc);
- Zich wil inzetten voor de toekomst van het gebied en daar tijd in wil investeren;

- In staat is actief verbindingen te leggen tussen mensen, ideeën, verschillende sectoren en andere gebieden;
- Woonachtig en/of werkzaam is in een van de gemeenten van het LEADER-gebied.

De LAG wordt in twee fasen samengesteld. Tijdens het gebiedsproces om te komen tot de LOS hebben mensen zich gemeld die geïnteresseerd zijn om lid te worden van de LAG. Drie van hen, die voldoen aan het profiel, vormen de LAG in oprichting, samen met een adviserend lid namens de penvoerder. In een vervolgstap wordt met deze LAG in oprichting gekeken welke kennis, expertise en netwerken er nog missen, of er nog mensen vanuit overheden of juist vanuit private organisaties missen, welke gemeenten nog ondervertegenwoordigd zijn en welke leeftijden en achtergronden nog ondervertegenwoordigd zijn. Op basis daarvan worden vacatures opgesteld die breed worden verspreid. De mensen die zich tijdens het gebiedsproces hebben aangemeld als kandidaat LAG-lid worden ook gericht uitgenodigd op de vacatures te reageren. Met de sollicitanten worden vervolgens gesprekken gehouden. Op basis van de nog benodigde kennis en kenmerken zal de LAG vervolgens definitief worden samengesteld. Naast deze LAG-leden zal er vanuit iedere gemeente en het waterschap ook een ambtelijk agendalid zijn. Zie bijlage 3 voor een overzicht van de leden van de LAG en hun expertises.

5.3. ORGANISATIE VAN DE UITVOERING

De LAG is een brede netwerkorganisatie die nieuwe ideeën aanjaagt, inspireert, kennis deelt, meedenkt met de ontwikkeling van projecten, netwerken verbindt, evalueert en verslag doet. Het is een platte organisatie die met de voeten in het gebied staat, flexibel is en daarvoor goed kan samenwerken met en schakelen tussen de diverse netwerken en organisaties. Daarvoor organiseert ze goede ondersteuning van een of meer coördinatoren en een goede samenwerking met partners in de uitvoering: de penvoerder Regio Rivierenland (beheerkosten), de provincie (openstellen, beschikken en opdrachtgever betaalorgaan), Stimulus (procedures aanvraag, verantwoording) en de gemeenten en het waterschap (cofinanciering).

Om de LOS uit te voeren, onderscheidt de LAG verschillende taakvelden en activiteiten, deze zijn beschreven in hoofdstuk 4. Hierin is de taakverdeling tussen de LAG, de coördinator(en) en de samenwerkingspartners als volgt:

De LAG(-leden):

- Stelt een aanvraag op voor de beheerkosten van de LAG;
- Besluit over het open te stellen budget voor LEADER-bijdragen aan projecten;
- Denkt mee met initiatiefnemers over projectideeën die mogelijk bij kunnen dragen aan de LOS;
- Stelt in overleg met de provincie het openstellingsbesluit op;
- Toetst aanvragen voor een LEADER-subsidie op basis van criteria en voorwaarden en vraagt provincie/Stimulus om daartoe een beschikking af te geven;
- Evalueert regelmatig en stelt, indien nodig, op basis daarvan de LOS bij;
- Stelt jaarlijks een activiteitenplan en een jaarverslag vast;

- Draagt ten behoeve van netwerkactiviteiten en deskundigheidsbevordering onderwerpen aan waarop behoefte is aan kennis en/of inspiratie in het gebied;
- Draagt bij aan kennisuitwisseling met andere LEADER-gebieden;
- Participeert in provinciale, landelijke en Europese LEADER-netwerken;
- Bewaakt de samenhang en samenwerking in het gebied;
- Is inhoudelijk opdrachtgever van de LEADER-coördinator.

De coördinator:

- Bereidt samen met de voorzitter agenda en organisatie van vergaderingen en bijeenkomsten voor en zorgt voor verslaglegging;
- Is eerste aanspreekpunt voor initiatiefnemers,
- Ondersteunt LAG-leden in hun activiteiten als meedenker en ambassadeur van projecten;
- Organiseert communicatie, kennisuitwisseling en netwerkactiviteiten;
- Zorgt voor budgetbewaking van de uitvoering van het LEADER programma (ism provincie en Stimulus) en van de beheerkosten (ism penvoerder);
- Stuurt de monitoring en evaluatie van LEADER-projecten aan;
- Houdt (met input van provincie/ Stimulus) inhoudelijk en financieel overzicht bij omtrent voortgang uitvoering LOS;
- Stelt activiteitenplannen, jaarverslagen en eindrapportage op;
- Begeleidt aanvragers zonedig bij aanvraag en verantwoording van de LEADER-bijdrage;
- Stemt met de penvoerder af over inkoop(dossiers) en facturering hiervan;
- Stemt regelmatig af met samenwerkingspartners (penvoerder, provincie, Stimulus, gemeenten) en met landelijke en Europese netwerken (LNN, Regie-organisatie NSP, Netwerk Platteland, EU-CAP)

De penvoerder:

- Vertegenwoordigt de LAG als rechtspersoon;
- Vraagt namens de LAG subsidie aan voor de beheerkosten en verantwoordt deze naar Stimulus;
- Beheert de beheerkosten tijdens de uitvoering van de LOS en verzorgt hiervan de administratie (inkoopdossiers, aanbesteding, verwerken en betalen facturen);
- Organiseert de cofinanciering van gemeenten en waterschap;
- Is technisch opdrachtgever van de LEADER-coördinator(en);
- Is contact- en postadres van de LAG.

Provincie Gelderland:

- Stelt het budget voor LEADER-bijdragen open namens de LAG;
- Geeft formeel de beschikking af over aanvragen voor een LEADER-bijdrage;
- Coördineert de uitvoering van LEADER in Gelderland;
- Is verantwoordelijk voor het juridisch controleren en formaliseren van de openstellingsbesluiten;
- Is verantwoordelijk voor het nemen van een besluit over een ingediend bezwaar tegen een beschikking (op een aanvraag, verzoek tot deelbetaling of verzoek tot vaststelling)
- Is opdrachtgever voor Stimulus;

- Is adviserend lid van de LAG;
- Zorgt voor afstemming tussen LEADER en andere provinciale programma's en beleidsterreinen.

Stimulus/RVO:

- Stelt in samenspraak met provincie en LAG een aanvraagprocedure en aanvraagformulier op, alsook een procedure en formulieren voor voortgang- en eindrapportages;
- Ontvangt aanvragen en toetst deze op ontvankelijkheid, EU-conformiteit en redelijkheid van kosten en stuurt de aanvraag naar de LAG voor de toets op LEADER-waardigheid;
- Verwerkt het resultaat van de toetsen in een beschikking en geeft die namens GS af aan de aanvrager;
- Houdt projectdossiers bij;
- Voorziet de LAG van informatie over de voortgang van projecten en informatie ten behoeve van monitoring voortgang en indicatoren;
- Beoordeelt voortgang- en eindrapportages en draagt zorg voor betaling van LEADER-subsidie en voorschotten daarop (RVO);
- Stemt regelmatig af met provincie en LAG over de werkwijze en voortgang.

In bijlage 4 is op verzoek van de provincie nog een aanvullende procesbeschrijving toegevoegd over de samenwerking tussen LAG en provincie.

Besluitvorming over openstellingen

De LAG beheert het beschikbare budget voor LEADER-bijdragen. Ze bepaalt zelf welk budget ze wil openstellen voor welke periode en bereidt daar samen met de provincie het openstellingsbesluit voor voor. De provincie draagt zorg voor publicatie van het openstellingsbesluit. De LAG stelt bij voorkeur het hele budget open voor de gehele periode waarbij deze na de mid-term evaluatie eventueel kan worden aangepast.

Monitoring en evaluatie

Vanuit Europa en op nationaal niveau zijn er indicatoren die voor alle LEADER-gebieden bij moeten worden gehouden. Daarnaast heeft de LAG zichzelf doelen gesteld in de LOS. Het bijhouden van de indicatoren gebeurt enerzijds door de LAG zelf in elk jaarverslag maar ook door de initiatiefnemers in de vorm van vragen in hun tussen- en eindrapportages. Daarnaast houden provincie en Stimulus op basis van de eindrapportages van de initiatiefnemers bij wat de uitputting is van de Europese middelen en hoeveel cofinanciering van provincies, gemeenten en waterschappen er georganiseerd is. De landelijke regie-organisatie verzamelt daarnaast ook kengetallen (bijvoorbeeld gerealiseerde werkgelegenheid) op basis van de jaarverslagen van de LAG's en op basis van de rapportages van aanvragers (via Stimulus) en rapporteert die aan het ministerie (en die weer aan het parlement) en aan de Europese Unie. Omdat de gegevens ten behoeve van monitoring en evaluatie door diverse partijen aangeleverd en verzameld worden, wordt hierover regelmatig afgestemd met provincie, Stimulus en LEADER-coördinator.

Daarnaast doet de LAG zelf ook inhoudelijke zelfevaluatie om de effectiviteit van de LOS en meerwaarde van de LEADER-aanpak te monitoren. In het midden van de periode organiseert de LAG een

'mid-term evaluatie' waarbij de evaluatie ook aanleiding kan zijn om bij te sturen. Aan het eind van de LEADER-periode evalueert de LAG de gehele uitvoering van de LOS.

Behalve op de indicatoren monitort de LAG ook op de voortgang, zowel inhoudelijk als financieel. Hiertoe houdt de coördinator een voortgangsoverzicht bij waarin alle projectideeën staan en de stand van zaken van die ideeën. Daarnaast houdt de coördinator een financieel overzicht bij waarin de voortgang van de uitputting van het budget wordt bijgehouden. Hierover vindt regelmatig afstemming plaats tussen coördinator, provincie en Stimulus.

Ten aanzien van de beheerkosten houdt de (financiële afdeling van de) penvoerder een boekhouding bij, in samenwerking met de coördinator. Aanbestedingen worden gedaan door de penvoerder die daarvoor de benodigde kennis heeft. De LAG bespreekt jaarlijks bij het activiteitenplan of bij het jaarverslag de stand van zaken rond de beheerkosten en stuurt zondig bij. Over de beheerkosten wordt jaarlijks een voortgangsrapportage met betaalverzoek ingediend bij Stimulus en aan het eind van de periode een vaststellingsverzoek.

Contact- en postadres

Het kantoor van de penvoerder/secretariaat zal fungeren als contact- en postadres. De LAG kan indien nodig gebruik maken van de faciliteiten van dit kantoor.

Andere betrokkenen

LEADER is een werkwijze voor plattelandsontwikkeling van onderop en dus worden er voor de uitvoering van de LOS zoveel mogelijk instanties, organisaties en doelgroepen betrokken. De LAG doet dat via de LAG-leden en diens netwerken maar ook via communicatie. Daarvoor maakt ze gebruik van een website, nieuwsbrief en social media maar bijvoorbeeld ook van folders en filmpjes. Belangrijkste manier om mensen te betrekken is om ontmoeting en co-creatie te organiseren in de vorm van netwerkbijeenkomsten, pitches, meedenkgesprekken, excursies en uitwisseling. We willen daarbij ook mensen gericht uitnodigen zodat er zowel kennisvragers als kennisbrengers zijn. Zo hopen we mensen betrokken te houden en tot vernieuwende, inspirerende projecten te komen. In hoofdstuk 4 zijn deze activiteiten nader beschreven. Het reeds opgebouwde LEADER-netwerk is beschreven in hoofdstuk 2.2. Dit netwerk zal tijdens de uitvoering van deze LOS verder worden uitgebouwd.

6. FINANCIERING

Om de doelen in deze LOS goed te kunnen realiseren, gaan we uit van het maximaal mogelijke budget van €1,5 miljoen Europese middelen¹¹ (67 %), gecombineerd met € 223.881 provinciale middelen (10 %) en € 514.925 van gemeenten en waterschap (23%). Samen vormen die het totale LEADER-budget van €2.238.806. Gecombineerd met de eigen bijdragen van aanvragers bij uitvoeringsprojecten geeft dit een totaalbegroting van €3.985.074.

6.1. BEGROTING

Voor de uitvoering van de LOS zijn kosten begroot voor A. beheer (activiteiten uitgevoerd door de LAG) en B. voor de uitvoering van projecten. De LAG is voornemens om van het beschikbare totale LEADER-budget (vanuit EU, provincie, gemeenten en waterschap) 78% te besteden aan projectsubsidie (B.) en 22% aan beheerkosten (A.). Dit percentage is gebaseerd op ervaringen van andere LEADER-gebieden uit voorgaande periode.

Beheerkosten (A.) worden volledig bekostigd vanuit LEADER-budget en hebben betrekking op de kosten die worden gemaakt door de LAG voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelstrategie, op basis van de activiteiten die zijn beschreven zijn in hoofdstuk 4. Omdat LEADER nieuw is in Rivierenland, is er wat ruimer begroot omdat er voor de opstart (informer gebied, communicatie, etc) relatief wat meer tijd en budget nodig kan zijn.

Van deze beheerkosten zal circa 75 % worden ingezet voor coördinatie en 25 % voor de overige beheerkosten. Ten behoeve van de subsidieaanvraag voor de beheerkosten zal door de LAG en de penvoerder een gespecificeerde begroting worden opgesteld. Omdat de details na goedkeuring van de LOS in samenspraak met de LAG uitgewerkt gaan worden, is nu in de LOS een begroting op hoofdlijnen opgenomen.

Van het LEADER-budget wordt 78% ingezet voor steun aan projecten in het gebied (B.) Het maximale subsidiepercentage voor projecten is 50%. Dit betekent dat dit bedrag aan steun 50% van de totale projectkosten is. De andere 50% van de projectkosten wordt bijgedragen vanuit de aanvragers zelf.

In de tabel is de begroting weergegeven:

Activiteit	Kosten	Specificatie	Kosten
A. Beheerkosten* Dit betreft de kosten voor de activiteiten: 1. Aanjagen, netwerkactiviteiten en deskundigheidsbevordering 3. Samenwerking 4. Communicatie 5. Bestuur en organisatie LAG 6. Administratie	€ 492.537	Coördinatie (75%)	€ 369.403
		Overige beheerkosten (25%)	€ 123.134
B. Kosten voor Uitvoering van projecten** Dit betreft de kosten voor de activiteiten: 2. Steunen van initiatieven	€ 3.492.537		
Totaal	€ 3.985.074		

* Beheerkosten worden volledig bekostigd vanuit LEADER-budget (geen private bijdrage vanuit gebied)

** Kosten voor uitvoering van projecten bestaan voor 50 % uit LEADER-subsidie en 50 % uit eigen bijdragen van de aanvragers (in euro's of uren). Dit kan ook bestaan uit bijdragen vanuit fondsen en/of overheden. Kapitalisatie van vrijwilligersuren is mogelijk tegen een tarief van €22,-/uur.

Gezien de opstartfase waarin Rivierenland verkeert, gaat de LAG wel verkennen of ze deel kan nemen aan samenwerkingsprojecten van andere gebieden, maar zal ze daarin nog geen trekkersrol vervullen. Indien de mogelijkheid zich voordoet om in een samenwerkingsproject te participeren, zal hiervoor een aanvraag uit het projectenbudget gedaan worden (minimaal €20.000,- en maximaal €100.000,-). Voor samenwerkingsprojecten is de subsidie 100%.

11 Indien er voor de uitvoering van de LOS minder budget beschikbaar wordt gesteld, moeten de activiteiten en begroting opnieuw herzien worden.

6.2 DEKKINGSPLAN

De financiering van de LOS zal op programmaniveau bestaan uit circa 37,5 % financiering EU, 5,5 % financiering provincie, 13 % financiering gemeenten en waterschap en tenminste 44% eigen bijdrage van aanvragers (dit laatste via uitvoeringsprojecten).

In de tabel hiernaast is de beoogde financiering weergegeven.

De bijdrage vanuit de EU en provincie Gelderland staat in principe vast zodra de LOS is goedgekeurd door GS. Gemeenten en waterschap hebben een intentieverklaring ondertekend ten behoeve van hun beoogde LEADER-bijdrage. De eigen bijdrage vanuit aanvragers zelf zal op projectniveau worden verkregen bij de uitvoeringsprojecten. Uit het gebiedsproces is gebleken dat er veel ideeën in het gebied leven, waardoor de LAG inschat dat de begrootte eigen bijdrage realistisch en haalbaar is.

Activiteit	Bijdrage EU	Bijdrage Provincie	Bijdrage gemeenten/ waterschap	Eigen bijdrage	Totaal	Percentage van het totaal
A. Beheerkosten*	€ 330.000	€ 49.254	€ 113.284		€ 492.537	12%
B. Uitvoering van projecten**	€ 1.170.000	€ 174.627	€ 401.642	€ 1.746.269	€ 3.492.537	88%
Totaal €	€ 1.500.000	€ 223.881	€ 514.925	€ 1.746.269	€ 3.985.074	

* Beheerkosten worden volledig bekostigd vanuit LEADER-bugdet (geen private bijdrage vanuit gebied)

** Kosten voor uitvoering van projecten bestaan voor 50 % uit LEADER-subsidie en 50 % uit eigen bijdragen van de aanvragers.

Om bijdragen zoals vermeld in bovenstaande tabel te realiseren, zullen de volgende voorwaarden worden gehanteerd bij de selectie van uitvoeringsprojecten:

- De LEADER-subsidie bij uitvoeringsprojecten bedraagt maximaal 50% van de subsidiabele kosten. Voor het overige deel van de subsidiabele kosten is een eigen bijdrage van de aanvrager nodig van minimaal 50% (in euro's of uren). Deze kan ook bestaan uit bijdragen vanuit fondsen en/of overheden. Kapitalisatie van vrijwilligersuren is mogelijk tegen een tarief van € 22,-/ uur (met inachtneming van de bepaling in artikel 67, 1e lid van de Europese Verordening 2021/1060).
- Een uitzondering op bovenstaande vormen eventuele samenwerkingsprojecten van de LAG zelf met een ander LEADER-gebied: daarbij kan de subsidie 100% zijn. Dit geldt ook voor de beheerkosten, daarbij is de subsidie eveneens 100%.
- De verplichte verdeelsleutel van de LEADER-bijdrage tussen EU/provincie/gemeenten of waterschap is bij alle projecten en bij de beheerkosten 67-10-23;
- De voorwaarden op projectniveau zijn beschreven in paragraaf 7.3.

Indien aan bovenstaande niet wordt voldaan, zullen steunaanvragen niet kunnen worden goedgekeurd. Hiermee wordt voorkomen dat er op programmaniveau niet kan worden voldaan aan de EU-voorwaarden omtrent cofinanciering.

Bij de uitvoering van het LEADER-programma zijn, naast de LEADER-kenmerken, transparantie en professionaliteit kernwoorden. In dit hoofdstuk is beschreven op welke wijze het beheer en toezicht zal plaatsvinden, zodat dit controlebaar en verifieerbaar is. Sommige aspecten worden op een later moment door de dan voltallige LAG nader uitgewerkt. Daaronder ook de punten die nu nog niet kunnen worden uitgewerkt omdat landelijke kaders en formats op sommige punten nog ontbreken. Daarover wordt dan overlegd met provincie, Stimulus en regie-organisatie.

7. BEHEER- EN TOEZICHTREGELING/ BESCHRIJVING VAN DE OPENSTELLINGS- EN SELECTIEPROCEDURE

7.1 LAG WERKWIJZE

In hoofdstuk 5 van deze LOS is beschreven hoe de LAG wordt samengesteld, dat de LAG wordt ondersteund door een coördinator en dat Regio Rivierenland optreedt als penvoerder van de LAG.

Vergaderingen LAG

De LAG komt vier á zes keer per jaar bij elkaar om de voortgang te bespreken, activiteiten voor te bereiden, aanvragen te beoordelen en voor overige besluitvorming. Tijdens deze vergaderingen kan worden meegedacht met prille project-ideeën en kan de LEADER-waardigheid van projectideeën worden ingeschat (oriënterende vergadering), en/of kunnen formele besluiten worden genomen over de bij Stimulus ingediende aanvragen (besluitvormende vergadering). Verder wordt de voortgang van de uitvoering van de LOS besproken zoals de communicatie, de monitoring van projecten, de effectmeting en evaluatie. Van iedere bijeenkomst van de LAG wordt een verslag gemaakt. De agenda wordt gezamenlijk voorbereid door de voorzitter en coördinator. LAG-leden en agendaleden kunnen ook agendapunten aandragen.

Besluitvorming

Besluitvorming omtrent de uitvoering van het LEADER-programma vindt plaats door de stemgerechtigde leden van de LAG. Tenminste de helft plus één van de stemgerechtigde leden dient zijn/haar stem uit te brengen. Besluitvorming vindt op de volgende wijze plaats:

- 1 In principe vindt besluitvorming plaats tijdens de vergaderingen van de LAG. Een vergadering kan op locatie maar ook online (Teams, Zoom) of hybride plaatsvinden.
- 2 Leden van de LAG wordt gevraagd om vooraf input te leveren voor besluitvorming, door middel van het invullen

van het online toetsingsformulier.

Hun oordeel wordt meegenomen in de beraadslaging tijdens de vergadering. De in de vergadering aanwezige stemgerechtigde leden van de LAG nemen uiteindelijk het definitieve besluit.

- 3 Een besluit is genomen zodra een meerderheid van de stemgerechtigde leden die aanwezig zijn bij de vergadering, hiermee instemt.
- 4 Besluitvorming over een aanvraag is mogelijk als tenminste 51% van het aantal stemgerechtigde leden uit niet-overheden bestaat. Dit wordt vastgelegd in de notulen van de vergadering, waarin een lijst met aanwezigen zal worden opgenomen.
- 5 Besluiten over aanvragen zullen worden vastgelegd in het verslag van de vergadering.
- 6 Indien besluiten genomen dienen te worden die niet kunnen wachten tot een volgende vergadering, kunnen de leden van de LAG ook via de mail een besluit nemen. Deze mailwisselingen worden dan gearchiveerd. In de eerstvolgende vergadering zal dit besluit ter kennisname worden genoemd en in de notulen worden opgenomen.

In zowel een oriënterende als een besluitvormende vergadering, wordt voorafgaand aan de bespreking/toetsing geïnventariseerd wie belanghebbend zijn bij een project. Iemand is belanghebbend als een besluit tot een zeker voor- of nadeel van die persoon of organisatie waarvan die persoon deel uitmaakt, leidt.

Indien een lid van de LAG belangen¹² heeft bij een project of deel uitmaakt van de aanvragende organisatie van het desbetreffende project, dan mag het betreffende lid in de vergadering waarin dat project getoetst wordt, niet deelnemen aan de toetsing en besluitvorming over alle aanvragen die in die vergadering ter

besluitvorming voorliggen. Bij besluitvorming en stemming verlaat deze persoon de ruimte. Dit wordt vastgelegd in het verslag.

Indien een lid van de LAG betrokken is geweest bij de voorbereiding van het project (als 'meedenker') dan neemt het betreffende LAG-lid niet deel aan de (voorbereiding van de) toetsing. Indien er geen unaniem besluit valt over de score en er dus stemming nodig is, stemt dit lid niet mee bij de besluitvorming. Bij unanimiteit telt het lid wel mee als stem voor het bepalen van de stemverhouding. Dit wordt vastgelegd in het verslag en op het toetsingsformulier.

¹² Als een besluit tot een (indirect) financieel voor- of nadeel kan leiden.

Benoeming en wijzigingen in samenstelling LAG

Benoeming. De LAG wordt tijdens en net na het opstellen van de LOS samengesteld op basis van de in hoofdstuk 5 weergegeven streefdoelen voor de samenstelling en het profiel van LAG-leden. De leden van de LAG in oprichting die bij het indienen van de LOS bekend zijn, worden door goedkeuring van de LOS door het college van Gedeputeerde Staten geacht te zijn benoemd. Daarna worden LAG-leden benoemd door de zittende LAG-leden. Een LAG lid (ook de voorzitter) heeft de intentie om tenminste 3 jaar deel te nemen om de continuïteit, deskundigheid en samenwerking als groep te waarborgen.

Beëindiging

Het LAG-lidmaatschap wordt beëindigd:

- Bij overlijden;
- Op verzoek van het LAG-lid;
- Bij niet goed functioneren;
- Indien niet meer aan het profiel (zie paragraaf 5.2) wordt voldaan door bijvoorbeeld verhuizing of verlies van netwerken.

Wijziging samenstelling

Indien een LAG-lid stopt, wordt eerst met de LAG de balans opgemaakt welke consequenties dit heeft in relatie tot de resterende ambitie, activiteiten en daarbij benodigde deskundigheden en netwerken. Als geconcludeerd wordt dat invulling van de ontstane vacature nodig is, wordt bepaald op basis van de streefdoelen voor de samenstelling en het profiel uit 5.2 bepaald welke deskundigheden, netwerken en capaciteiten nodig zijn. Nieuwe kandidaten worden geworven middels een open vacature. De LAG beslist na gesprekken met de kandidaten over lidmaatschap.

Wijzigingen in de samenstelling van de LAG worden openbaar gemaakt op de website.

Afleggen verantwoording

De LAG verantwoordt aan GS, EU (via nationale regie-organisatie) en andere financiers de voortgang, resultaten en eventuele wijzigingen omtrent uitvoering van de LOS. Dit doet zij door elk jaar een jaarverslag te maken van uitgevoerde (aanjaag) activiteiten, beoordelingen, besluiten en een financiële rapportage. Tevens geeft dit verslag inzicht in (tussentijdse) effecten en resultaten. Voor het jaarverslag zal het format worden gevolgd dat door provincie en/of de landelijke Regie-organisatie wordt ontwikkeld.

Daarnaast legt de LAG verantwoording af aan Stimulus over de beheerkosten. Deze verantwoording zal plaatsvinden door de penvoerder door middel van (tussentijdse) rapportages en betaalverzoeken.

Jaarplanning

De LAG bepaalt per kalenderjaar welke speerpunten en inzet er nodig is om de nog te behalen doelen van de LOS te behalen, rekening houdend met de dynamiek van het gebied. Dit wordt beschreven in een jaarplan of activiteitenplan.

Openbaarheid van informatie

Er wordt zoveel mogelijk transparantie nagestreefd. De werkwijze en organisatie van LEADER Rivierenland zal worden beschreven op de website www.leaderrivierenland.nl en in andere media zoals een folder. Ook zullen openstellingen, criteria, procedures, benodigde documenten etc op deze website worden weergegeven, evenals de goedgekeurde steunaanvragen.

De vergaderingen van de LAG zijn niet openbaar. De besluiten van de LAG over ingediende steunaanvragen worden gecommuniceerd via in ieder geval de website.

7.2. WIJZE VAN OPENSTELLEN EN PLAFOND BEPALEN

- De openstelling voor de aanvraag voor de beheerkosten is eenmalig, zo snel mogelijk na goedkeuring van de LOS en oprichting LAG. Het subsidieplafond is 22% van het totale beschikbare overheidsbudget.
- De openstelling voor uitvoeringsprojecten is voor de gehele periode, zonder tranches. De openstelling kan in de loop van de periode eventueel worden aangepast. Ten behoeve van een gestroomlijnd proces stelt de LAG jaarlijks enkele indieningsdata vast. Deze worden gepubliceerd op de website van de LAG. Het subsidieplafond wordt bepaald na definitieve vaststelling van de LOS (afhankelijk van uiteindelijk beschikbare budgetten).
- De provincie Gelderland verzorgt op aangeven van de LAG de openstelling-besluiten en geeft Stimulus opdracht voor uitvoering van hun taken.
- Openstellingsbesluiten en eventuele wijzigingen hierop worden vermeld op de (nog te ontwikkelen) website van LEADER Rivierenland en indien mogelijk ook op de website van de provincie.

7.3. SELECTIECRITERIA EN SELECTIE-PROCEDURE STEUNAAVVRAGEN

Selectieprocedure

De voorgestelde procedure voor het aanvragen van steun aan uitvoeringsprojecten¹³ is als volgt:

¹³ Voor de beheerkosten geldt geen selectieprocedure door de LAG, deze wordt alleen getoetst door Stimulus op ontvankelijkheid, volledigheid, subsidievoorwaarden en EU-conformiteit.

Wat	Wie	Termijn
ONTWIKKELTRAJECT		
<p>1. Aanvrager legt idee voor aan LEADER-coördinator middels een 'start-formulier' (komt beschikbaar via LEADER website) of een vergelijkbaar document. Na een 1^e screening (is er voldoende info aanwezig?) zal het idee worden voorgelegd aan de LAG voor een eerste advies over de kansrijkheid van het project. Indien mogelijk kan de aanvrager het idee ook pitchen tijdens een vergadering of bijeenkomst. Vanaf dat moment kunnen provincie, gemeenten en waterschappen via hun (agenda)leden in de LAG hun eventuele input meegeven aan een aanvrager.</p> <p>Projectideeën en formele aanvragen kunnen gedurende het hele jaar aan de coördinator worden voorgelegd.</p>	<p>Aanvrager, LAG, en coördinator</p>	<p>Doorlopend. Bespreking op de vooraf kenbaar gemaakte vergaderdata of tijdens de LEADER-bijeenkomsten waar gepitcht kan worden</p>
<p><i>Een idee hoeft niet altijd een vervolg te krijgen als subsidieaanvraag. In sommige gevallen zijn initiatiefnemers op weg geholpen met tips en adviezen van de LAG, zonder dat dit per se resulteert in een LEADER-subsidieaanvraag. Ook kan het initiatief een vervolg krijgen middels een aanvraag bij een andere subsidieregeling van gemeenten, waterschap of provincie. Als het ook dan bijdraagt aan de doelen van de LOS, kan de LAG het initiatief en kennis daaruit delen binnen het gebied.</i></p>		
<p>2. Als het initiatief kansrijk lijkt voor een LEADER-bijdrage, werkt de aanvrager het idee verder uit tot een voldragen voorstel ten behoeve van de formele procedure. Leden van de LAG en de LEADER-coördinator kunnen daarbij meedenken en begeleiden. Aanvragers dienen beschikbare formats voor projectplan en begroting te gebruiken.</p> <p>De aanvrager kan de conceptaanvraag eerst nog aan de LAG voorleggen ter inschatting van de LEADER-waardigheid (prétoets) alvorens een formele aanvraag in te dienen.</p>	<p>Aanvrager, LAG, LEADER-netwerk en coördinator</p>	
FORMELE TRAJECT		
<p>3. Indienen van de definitieve aanvraag bij het digitaal loket van Stimulus. De LEADER-coördinator kan hierbij begeleiden.</p>	<p>Aanvrager, coördinator</p>	<p>Indieningsdata en besluitvormende vergaderingen worden vermeld op de website</p>
<p>4. De aanvraag wordt door Stimulus beoordeeld op ontvankelijkheid en volledigheid (instaptoets). Bij akkoord schrijft Stimulus een beoordelingsmemo voor de LAG en kan de aanvraag geagendeerd worden voor de LAG-vergadering ter toetsing door de LAG.</p>	<p>Stimulus</p>	
<p>5. Inhoudelijke beoordeling aanvraag door LAG aan de hand van de beoordelingsmemo van Stimulus en het toetsingsformulier (eerste opzet hiervan is te vinden in bijlage 2) waarmee de aanvraag wordt getoetst aan de criteria: (1) bijdrage aan de doelen in deze LOS, (2) mate van LEADER-kenmerken, (3) haalbaarheid en (4) "waar voor je geld (value for money)".</p> <p>Het positief of negatief besluit van de LAG wordt samen met het verslag toegezonden aan Stimulus.</p>	<p>LAG</p>	<p>Tijdens eerstvolgende vergadering na een uiterste indieningsdatum</p>
<p>6. Stimulus zorgt voor de formele technische beoordeling op de subsidievoorwaarden en EU-conformiteit (regelgeving en financieel). Hierbij wordt zowel de doorlopen procedure bij de toetsing door de LAG beoordeeld als de subsidieaanvraag zelf. Op basis hiervan kan het subsidiebedrag nog worden bijgesteld.</p>	<p>Stimulus</p>	<p>Termijn af te stemmen met Stimulus</p>
<p>7. Als het project zowel door de LAG als door Stimulus is beoordeeld, stelt Stimulus de concept-beschikking op.</p>	<p>Stimulus</p>	<p>Termijn af te stemmen met Stimulus</p>
<p>8. Stimulus geeft namens de provincie (en die namens de LAG) de beschikking af aan de aanvrager. De coördinator van de LAG wordt hierover geïnformeerd, evenals de penvoerder en betrokken gemeenten/ waterschap (ivm innen cofinanciering).</p>	<p>Stimulus</p>	<p>Maximaal 22 weken na stap 3</p>

Projectideeën kunnen gedurende het hele jaar aan de coördinator worden voorgelegd. Voor de indiening van de formele aanvraag, worden jaarlijks uiterste indieningsdata vastgesteld in samenspraak met Stimulus. De data waarop projectideeën door de LAG kunnen worden besproken of getoetst, worden kenbaar gemaakt op de website. Ook zal in de communicatie-uitingen over LEADER (nieuwsbrieven, persberichten etc.) melding worden gedaan van deze data.

Vertrouwelijkheid

De leden van de LAG gaan vertrouwelijk om met de subsidieaanvragen en bijbehorende documenten. Bij de beoordeling van projecten worden de leden van de LAG hierop gewezen en dit zal ook in het verslag worden opgenomen. De LAG werkt op verzoek mee aan eventuele verwerkersovereenkomsten en/of geheimhoudingsovereenkomsten met Stimulus en/of provincie.

Selectiecriteria

De formele aanvragen voor uitvoeringsprojecten¹⁴ worden door de LAG beoordeeld op basis van de volgende selectiecriteria:

1. De bijdrage aan het ontwikkelingsperspectief en de doelen van LEADER Rivierenland: De mate waarin het project past en bijdraagt aan de doelstelling van de LOS binnen minimaal één van de volgende doelen:
 - a. Trots op elkaar
 - b. Trots op ons werk
 - c. Trots op ons landschap
 2. De bijdrage aan de LEADER-kenmerken: De mate waarin het project past bij de werkwijze van LEADER, hetgeen blijkt uit de omschrijving van de wijze waarop het project voldoet aan de volgende kenmerken:
 - a. Innovatie / vernieuwingswaarde (minimale score noodzakelijk)
 - b. Integraliteit en multisectorale aanpak
 - c. Bottom-up waarde, draagvlak, gebiedsgerichtheid
 - d. Samenwerking en netwerken
 - e. Overdraagbaarheid
 3. De mate waarin het project haalbaar is vanuit financieel en organisatorisch oogpunt;
 4. De mate waarin het project doelmatig en doeltreffend is (value for money).
- Per (sub)criterium wordt de mate aange-

geven waarin het project bijdraagt op een schaal van 1-5 en per criterium dient er een minimale score behaald te worden voor een positief besluit.

Bij criterium 2 geldt dat de totale score op het criterium voldoende moet zijn maar dat dat niet hoeft op elk subcriterium, met uitzondering van subcriterium 2a Innovatie, die moet voldoende zijn. De exacte punten telling en weging wordt verwerkt in een toetsingsformulier, dat door de LAG in overleg met provincie en Stimulus is uitgewerkt. In bijlage 2 is het uitgewerkte toetsingsformulier te vinden.

Voor aanvragen voor samenwerkingsprojecten waarbij de LAG zelf de aanvrager is, gelden dezelfde criteria maar hiervoor zal in overleg met de provincie een toetsingsprocedure worden opgesteld waarbij de provincie de toetsing (ook) uitvoert.

14 Voor de beheerkosten geldt geen selectieprocedure door de LAG, deze wordt alleen getoetst door Stimulus op ontvankelijkheid, volledigheid, subsidievoorwaarden en EU-conformiteit.

Hoogte subsidie

Voor beheerkosten en samenwerkingsprojecten geldt een maximale subsidie van 100%.

Voor uitvoeringsprojecten geldt een maximale LEADER-subsidie van 50% (voor alle doelstellingen en kostensoorten). Hierbij geldt een minimale LEADER-subsidie van € 20.000 en een maximale LEADER-subsidie van € 100.000. Om in aanmerking te komen voor een LEADER-bijdrage dienen de totale subsidiabele kosten van het project derhalve minimaal € 40.000 te zijn. De ondergrens van €20.000 subsidie stelt de LAG vanwege de omvang van de aanvraagprocedure. Overigens wil de LAG wel mogelijkheden onderzoeken voor een koepelaanvraag (waarin meerdere kleinere aanvragen gebundeld zijn in één aanvraag).

De aanvrager dient zelf tenminste 50% van de totale investeringen bij te dragen en/of via andere financiers geregeld te hebben. Dit kan zijn: inbreng in natura, eigen investeringen in geld, in uren (er komen standaardvergoedingen voor vrijwilligers en werkkosten), sponsors, overheden etcetera.

De aanvrager onderzoekt samen met de

LAG de mogelijkheden voor cofinanciering vanuit de gemeente(n)/ waterschap. De vaste verdeelsleutel EU/ provincie/ gemeenten of waterschap qua LEADER-subsidie is bij alle projecten 67-10-23. De gemeentelijke cofinanciering moet toegezegd zijn op het moment dat de aanvraag bij Stimulus wordt ingediend en uiterlijk voor de beschikking schriftelijk zijn vastgelegd.

Proces na steuntoekenning

Voortgangs- en eindrapportages alsmede betaalverzoeken worden door aanvragers ingediend bij Stimulus. Het werkproces hiervan wordt nog na vaststelling van de LOS nader besproken en bepaald in overleg met provincie en Stimulus. Uitbetaling van de LEADER-bijdrage aan de aanvrager vindt plaats door RVO. De aanvrager kan een voorschot aanvragen van maximaal 50% van de LEADER-subsidie. Dit voorschot zal dan na toekenning van de beschikking door RVO worden uitbetaald aan de aanvrager.

Financiële bijdragen van gemeenten en waterschap aan projecten worden door RVO geïnd. Zodra er een subsidiebeschikking voor een project wordt afgegeven, zal Stimulus/RVO zowel de betreffende overheid, penvoerder als LEADER-coördinator hierover informeren.

Ten behoeve van de monitoring en evaluatie door de LAG wordt de door de aanvrager aangeleverde informatie door Stimulus gedeeld met de LAG (via de LEADER-coördinator). De LAG kan op die manier de projecten gedurende de looptijd op efficiënte wijze monitoren. De wijze van monitoring is beschreven in paragraaf 7.4.

Tijdens de uitvoering volgt de LAG het project om resultaten te kunnen delen. Bij wijzigingen in het project kan Stimulus de LAG vragen om een herbeoordeling.

7.4. MONITORING

In deze LOS zijn doelen benoemd die de LAG gedurende de looptijd van het LEADER-programma wil behalen. Monitoring heeft tot doel om op geijkte momenten zicht te hebben op hoe het gaat met de uitvoering, het bereik van beoogde resultaten in relatie tot eigen inzet en context, het optreden van (niet-)voorziene effecten, inzet en beschikbaarheid van middelen en organisatie. Vervolgens kan zo nodig op

onderdelen binnen de invloedssfeer van de LAG worden bijgestuurd. Daarnaast heeft monitoring ook als doel (onverwachte) successen te vieren en te leren van eventuele tegenslagen.

Projecten en activiteiten van de LAG worden gemonitord op de volgende punten:

- Behalen van beoogde doelstellingen en resultaten zoals vermeld in het projectplan van het betreffende project respectievelijk de LOS;
- Bijdrage aan de LEADER-doelstellingen zoals vermeld in paragraaf 3.2. Zie paragraaf 7.5 voor een toelichting op de wijze waarop deze effectmeting plaatsvindt;
- Bijdrage aan landelijke indicatoren die nog beschikbaar worden gesteld vanuit de landelijke Regie-organisatie.

Over de landelijke indicatoren en de wijze waarop en door wie de monitoring plaatsvindt dient nog afstemming plaats te vinden met de Regie-organisatie en Stimulus. Aanvragers rapporteren over de voortgang van hun project aan Stimulus. Stimulus deelt vervolgens relevante informatie met betrekking tot monitoring met de LAG. De LAG deelt de informatie met Stimulus, de provincie en de Regie-organisatie middels jaarverslagen en een eindrapportage.

Over de monitoring zal op de volgende wijzen worden gecommuniceerd:

- Via projectenoverzicht op de LEADER-website: hierin wordt het project beschreven en de status weergegeven. Na afronding van het project zal ook het eindresultaat worden weergegeven.
- Persberichten, website: als de monitoring aanleiding geeft om qua doelstellingen op programmaniveau bij te sturen (bijvoorbeeld als projecten met een bepaalde doelstelling voorrang verkrijgen boven andere projecten) dan zal dit op de website kenbaar worden gemaakt. Indien nodig zullen ook persberichten worden verzonden.

Ten behoeve van goede monitoring en effectmeting wordt de aanvrager verzocht om in ieder geval de volgende informatie te delen (wijze waarop wordt nog nader bepaald in overleg met provincie/ Stimulus):

- Verplichte (voortgang en eind) rapportages en eventueel wijzigingsverzoeken indienen bij Stimulus
- Op de hoogte houden van de LAG van:
 - openbare bijeenkomsten in het kader van het project
 - “mijlpalen” zoals start van de bouw, opening, etc
- Informatie beschikbaar stellen aan de LAG tbv online projectenoverzicht: korte projectbeschrijving, foto’s, “opleveringsinformatie” (aan eind van het project inzichtelijk maken van resultaten)
- Meewerken aan monitoring en effectmeting

7.5. EFFECTMETING EN EVALUATIE

Evaluatie

Tenminste één keer in de uitvoeringsperiode staat de LAG stil bij de volgende zaken:

- Wat hebben we gedaan op het gebied van georganiseerde activiteiten en ondersteunde trajecten?
- Wat hebben de inspanningen en bijbehorende communicatie opgeleverd?
- Wat is de stand van zaken voor wat betreft de inzet van financiële middelen en vereiste verhoudingen aan bijdragen publiek-privaat?

Dit wordt verwerkt in een apart verslag, te voegen bij het jaarverslag van het jaar waarin de tussentijdse evaluatie plaatsvond.

Tijdens een mid-term-review (waarschijnlijk eind 2025 / begin 2026) zal een zelfevaluatie van de LAG plaatsvinden. Doel van deze zelfevaluatie is het beoordelen van het eigen functioneren. Kijkend naar onszelf als LAG:

- Wat leren we van onze eigen aanpak?
- Doen we het nog op een effectieve, passende manier?
- Hoe gaat de samenwerking onderling, met andere partners?
- Past wat we doen nog bij wat we voor ogen hebben, zoals in deze Ontwikkelingsstrategie staat verwoord?

Op basis van de uitkomsten van de jaarlijkse evaluatie en de zelfevaluatie kan de LAG beslissen om indien nodig bij te sturen op de uitvoering van de LOS. Hierover zal tevens overleg met de provincie plaatsvinden.

Effectmeting

Vanuit Europa en op nationaal niveau zijn er indicatoren die voor alle LEADER-gebieden bij moeten worden gehouden. Daarnaast heeft de LAG zichzelf doelen gesteld in de LOS. Het rapporteren over de voortgang op de indicatoren gebeurt enerzijds door de LAG zelf in de vorm van het jaarverslag maar ook door de initiatiefnemers in de vorm van antwoorden op vragen in hun tussen- en eindrapportages.

Daarnaast houdt Stimulus bij wat de uitputting is van de Europese middelen en bijvoorbeeld hoeveel cofinanciering van provincies, gemeenten en waterschappen er georganiseerd is. De landelijke regie-organisatie verzamelt daarnaast ook kengetallen (bijvoorbeeld aantal projecten, gerealiseerde werkgelegenheid) op basis van de jaarverslagen van de LAG’s en de door Stimulus verzamelde gegevens van aanvragers. De regie-organisatie rapporteert die aan het ministerie (en die weer aan het parlement) en aan de Europese Unie.

In het eerste uitvoeringsjaar zal de LAG in samenspraak met provincie, Stimulus en de andere LEADER-gebieden in Gelderland een aanpak bepalen om output en effecten systematisch in beeld te brengen. Daarbij sluiten we het liefst aan op een bestaand of landelijk instrument, zodat opgehaalde informatie landelijk eenduidig is. Op deze manier dragen we bij aan het in kaart brengen van de meerwaarde van LEADER in Nederland.

Aan de hand van de effectmeting en voortgang van de bijdrage aan de doelstellingen kan bijsturing van de uitvoering plaatsvinden. De LAG zal bij wijzigingen in de koers dit duidelijk communiceren op haar website.

BIJLAGE 1: INTENTIEVERKLARING(EN) GEMEENTEN EN WATERSCHAP

 Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Buren spreekt de intentie uit om in de periode 2023 2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Buren,

Naam: H.M. Ostendorp
Datum: 28 juni 2023
Handtekening:

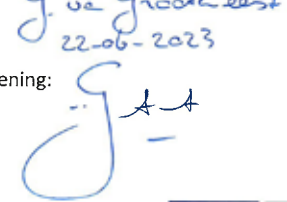
Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland

 Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Culemborg spreekt de intentie uit om in de periode 2023 2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Culemborg,

Naam: *G. de Grootheest*
Datum: *22-06-2023*
Handtekening:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland

 Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Maasdriel spreekt de intentie uit om in de periode 2023 2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Maasdriel,

Naam: J.L. Geurts, burgemeester
Datum: 28 juni 2023
Handtekening:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland

 Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Neder-Betuwe spreekt de intentie uit om in de periode 2023 2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Neder-Betuwe

Naam: *A.J. Kottelandberg*
Datum: *28-06-2023*
Handtekening:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland

Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Tiel spreekt de intentie uit om in de periode 2023-2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Tiel (besluit genomen op 27 juni 2023),

Naam: Ir. J. Beenakker

Datum: 27 juni 2023

Handtekening:

Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente West Betuwe spreekt de intentie uit om in de periode 2023-2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente West Betuwe

de gemeentesecretaris de burgemeester

Datum: 27-06-2023

Handtekening:

Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Gemeente Zaltbommel spreekt de intentie uit om in de periode 2023-2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;
3. via Regio Rivierenland bij te dragen aan de beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode.

Voor akkoord ondertekend namens het College van Burgemeester en Wethouders van gemeente Zaltbommel,

Naam:

Datum:

Handtekening:

Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Waterschap Rivierenland spreekt de intentie uit om in de periode 2023-2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. in deze periode op projectbasis te zoeken naar cofinanciering voor ingediende projecten;

Voor akkoord ondertekend namens Waterschap Rivierenland,

Naam: Hans Merks (Afdelingshoofd Omgeving en Beleid)

Datum: 23-6-2023

Handtekening:

Intentieverklaring deelname en cofinanciering LEADER Rivierenland

Regio Rivierenland, een samenwerkingsverband van 8 gemeenten¹, spreekt de intentie uit om in de periode 2023-2027:

1. te participeren in het Europese LEADER programma in Rivierenland;
2. bij te dragen aan de jaarlijkse beheerkosten van het LEADER programma gedurende deze periode;
3. op te treden als penvoerder LAG LEADER Rivierenland.

Voor akkoord ondertekend namens Regio Rivierenland,

Naam: J. Beenakker, voorzitter Regio Rivierenland

Datum: 20-6-2023

Handtekening:

BIJLAGE 2: TOETSINGSFORMULIER PROJECTEN LEADER RIVIERENLAND

De aspecten waar de LAG LEADER Rivierenland projecten op toetst, zijn hieronder weergegeven.

1 = niet/onduidelijk

2 = enigszins

3 = voldoende

Per criterium wordt de score aangegeven over de mate waarin het initiatief bijdraagt op een schaal van 1 tot en met 5:

4 = ruim voldoende

5 = helemaal.

Criterium 1 – Doelstellingen LOS	Score 1 - 5
De bijdrage aan de hoofd- en subdoelen van LEADER Rivierenland. De mate waarin het project past en bijdraagt aan de hoofddoelstelling van de LOS binnen minimaal één van de volgende thema's:	
a. Trots op elkaar.	
b. Trots op ons werk.	
c. Trots op ons landschap.	
Totaal criterium 1 (minimaal 6 punten, max 15)	

Criterium 2 – LEADER kenmerken	Score 1 - 5
De bijdrage aan de Europese LEADER-waarden. De mate waarin het project voldoet aan de volgende kenmerken:	
a. Innovatie/ Vernieuwingswaarde: het project brengt vernieuwing in het gebied op gang, in de vorm van een experiment/innovatie/nieuwe doelgroep die aangesproken wordt. (minimaal 3 punten)	
b. Integrale en/ of multisectorale aanpak: het project verbindt verschillende thema's en/of draagt bij aan meerdere doelen.	
c. Bottom-up waarde en gebiedsgerichte benadering: Het project is een initiatief van, voor en door ondernemende inwoners, overheden, onderwijs, ondernemers en maatschappelijke organisaties. waarbij draagvlak, eigenaarschap en reikwijdte voor het gebied wordt beoogd.	
d. Samenwerking en versterken van netwerken: het project legt nieuwe (soorten) verbindingen tussen ondernemende inwoners, overheden, onderwijs, ondernemers en maatschappelijke organisaties.	
e. Overdraagbaarheid: het project heeft een interessante aanpak en/of resultaten en de aanvrager toont bereidheid om kennis en ervaringen te delen.	
Totaal criterium 2 (minimaal 13 punten, max 25)	

Criterium 3 – Haalbaarheid	Score 1 - 5
De mate waarin het project haalbaar is (vanuit financieel en organisatorisch oogpunt), blijkt uit:	
a. Het eigenaarschap en/of partnerschap: de verantwoordelijkheid, deskundigheid en organisatiestructuur van de aanvrager en betrokken partners.	
b. De uitvoerbaarheid van het project ten aanzien van het bereiken van de beoogde resultaten, de gekozen aanpak en de benodigde randvoorwaarden.	
c. De (organisatorische en financiële) risico's en de aanpak waarmee deze risico's tegemoet worden getreden.	
Totaal criterium 3 (minimaal 9 punten, max 15)	

Criterium 4 – Doelmatigheid en doeltreffendheid	Score 1 - 5
De mate waarin het project doelmatig en doeltreffend is, wat blijkt uit:	
a. Het zicht op continuïteit: de mate waarin het voortbestaan dan wel de doorontwikkeling van de organisatie en/ of projectresultaten is gewaarborgd.	
b. Waar voor je geld: een reële verhouding tussen de gevraagde bijdrage en de te verwachten resultaten.	
c. Bijdrage vanuit het gebied: de hoogte en zekerheid van de eigen bijdrage aan het project in geld of in ureninzet.	
Totaal criterium 4 (minimaal 9 punten, max 15)	

	Totaalscore
Totaal score criterium 1-4 (minimaal 37 punten (waarvan tenminste 3 bij criterium 2a), maximaal 70 punten)	

BIJLAGE 3: SAMENSTELLING LAG LEADER RIVIERENLAND

LAG-leden met stemrecht:

Naam	Thema's, netwerk en expertise
Hans Martijn Ostendorp Voorzitter LAG Burgemeester gemeente Buren	Onafhankelijk voorzitter met een groot netwerk.
Hans van Beuzekom Agrarisch ondernemer uit West Betuwe	Landbouw, bewoners- en ondernemersinitiatieven, ruimtelijke opgaven en projectbeoordeling t.b.v. subsidieverstrekking. <ul style="list-style-type: none"> • (voormalig) Bestuurslid LTO Noord regio Oost • Commissaris bij Rabobank West Betuwe • Bestuurlijk actief in lokale en nationale gremia irt fondsverstrekking (LTO Innovatiefonds en Omgevingsfonds West Betuwe)
Lennart Bij nagte Woonachtig in West Betuwe	Duurzaamheid, energietransitie, klimaat, natuur, voedsel(bos), lokaal geproduceerd voedsel, duurzame landbouwsystemen, jongeren, bewonersinitiatieven. <ul style="list-style-type: none"> • Projectleider bij Energie Samen Rivierenland en Betuwewind • Betrokken bij Voedselbos Lingehout • Initiatiefnemer van startups: bijlesgevers en Aardbeidendrive-in
Puck Bonnier Agrarisch en toeristisch ondernemer uit Culemborg	Landbouw, biodiversiteit, lokaal geproduceerd voedsel, agrarisch natuurbeheer en projectbeoordeling t.b.v. subsidieverstrekking voor innovaties. <ul style="list-style-type: none"> • Recreatieondernemer en veehouder. • Verkoop streekproducten en imker. • Bestuurlijk actief bij lokale verenigingen.
Nanette van Dishoek Ondernemer in Zaltbommel, woonachtig in West Betuwe	Bedrijfskundig, marketing, communicatie, kennismanagement (incl. events), energietransitie, biodiversiteit, duurzaam leven, community management en startend ondernemerschap. <ul style="list-style-type: none"> • Mede-initiator en aanjager van duurzaam flexkantoor/broedplaats Het Groene Huis Zaltbommel • Community manager Burgerwindpark A2 Lage Rooijen (gemeente Maasdriel) • Procesmanager in programma Innovatieversneller Rivierenland • Betrokken bij ondernemersverenigingen, Binnenstadfonds Zaltbommel, Coöperatie Bommelerwaard, de klimaatburgemeesters Zaltbommel, organisaties als De Groene Kerken en NME De Grote Rivieren Heerewaarden.
Mark van Dooren Woonachtig in Tiel, werkzaam in (o.a.) Tiel en Culemborg	Kunst, cultuur, regionaal erfgoed, streekidentiteit, gebied op de kaart zetten, samenleving, bewonersinitiatieven, (betrekken van) jongeren, voortgezet onderwijs. Werkzaam in o.a. Culemborg en Tiel voor De Gelderlandfabriek, ORS Lek en Linge en Cultuurbedrijf Tiel. Ervaring met provincie en provinciale ondersteunings-instellingen. Actief in de kunst- en cultuursector (vooral makers) zowel professionals als amateurs.
Henk de Gaaij Agrarisch ondernemer uit gemeente Zaltbommel	Landbouw, energietransitie, samenleving, regionale samenwerking. <ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter LTO Noord afdeling Bommelerwaard • Raadslid bij gemeente Zaltbommel • Betrokken bij Groen gas-project Biobommel
Jan Heeres Werkzaam in Neder-Betuwe en regio Rivierenland	Onderwijs, arbeidsmarkt, loopbaan, techniek, jongeren, scholing, landbouw, zorg, startups, bewoners- en ondernemersinitiatieven. Actief voor vele organisaties in Rivierenland, onder andere als arbeidsmarktcoach, verbinder, adviseur, secretaris, programma-manager, conceptontwikkelaar en uitvoerder. Betrokken bij o.a.: <ul style="list-style-type: none"> • Platform Techniek Rivierenland: • RxH sector Techniek • Tree Centre Opheusden • Platform Kleinschalige Zorg Aanbieders • Gelders Vakmanschap • Leercultuur MKB Gelderland: • Startplein Techniek met Loopbaanleren • BetaTech Services • MEd Leren en Innoveren Aeres HBO en Wageningen UR
Thijmen Philipsen Woonachtig in West Betuwe	Jongeren, start-ups, innovatie, data, techniek, software, landschap, duurzaamheid Werkzaam op het gebied van Software-ontwikkeling en data-analyse. Actief voor politieke partij: landelijk als commissaris bij Jongeren Organisatie en gemeentelijk als bestuurslid.

Naam	Thema's, netwerk en expertise
Thea van Kemenade Woonachtig in West Betuwe	<p>Circulaire landbouw, voedselvoorziening, digitale technologie, energietransitie, relatie onderwijs-arbeidsmarkt, projectontwikkeling, business development, beoordeling van projectinnovaties, businessplannen en subsidieaanvragen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lid van Economic Board Fruitdelta Rivierenland • Directeur OnePlanet Research Center op terrein digitale technologie in circulaire landbouw en voedselvoorziening en preventieve gezondheidszorg • Onder OnePlanet tevens Directeur OpenEd: verbinding onderwijs - arbeidsmarkt • Lid kernteam ThinkEast, economisch speerpuntbeleid Van Gelderland en Overijssel (regio Oost) • Bestuurslid Energie Samen Gelderland, coöperatieve vereniging op gebied van Gelderse Energietransitie
Gijsbert Smit Woonachtig in gemeente Maasdriel	<p>Landschap, natuur(beheer), biodiversiteit, zorg, samenleving, cultuurhistorie, kunst, financiën.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter van kunststichtingen: de Poort en de Dr. Gerardus van der Leeuwstichting. • Bestuurslid en coördinator stichting Dorp en Landschap Bommelerwaard • Taalcoach bij Vluchtelingenwerk • Ambassadeur anti-discriminatiebureau Zuid Gelderland Ieder1gelijk • Oud wethouder en raadslid • Betrokken bij diverse kunst- en landschapsprojecten in de regio
Pier Vellinga Woonachtig in gemeente Buren	<p>Klimaat, water, energie, natuur, landbouw, landschap, duurzaamheid, startups, innovatie, nieuwe woonvormen, samenleving, bewoners- en ondernemersinitiatieven, beoordeling van projectinnovaties, businessplannen en subsidieaanvragen.</p> <p>Vele jaren ervaring als hoogleraar klimaatverandering in Wageningen en aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Daarnaast werkzaam als adviseur van overheden en bedrijven. Actief in lokale en landelijke maatschappelijke organisaties en investeringsinstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raad van Advies Energie coöperatie EcoBuren • Omgevingsfonds Duurzame Energie Buren • Stichting Dijkwacht Buren • Stichting Climate Adaptation Services • Goede doelen fonds het Gieskes Strijbis Fonds • Rubio Impact Ventures • Anterra Capital

LAG-leden zonder stemrecht:

Naam	Thema's, netwerk en expertise
Natalie Bremmer-Ursinus	Werkzaam bij Regio Rivierenland (penvoerder)
Geert Kurvers	Werkzaam bij Provincie Gelderland

Coördinator/ secretaris van de LAG: Maike van der Maat

Agendaleden: ambtelijke contactpersonen van gemeenten en Waterschap Rivierenland

BIJLAGE 4: PROCESBESCHRIJVING SAMENWERKING LAG-GS

Openstellingsbesluiten

Gedeputeerde Staten (GS) van Gelderland zorgt ervoor dat het openstellingsbesluit conform de wens van de LAG inhoudelijk wordt vormgegeven en dat het openstellingsbesluit juridisch klopt. GS van Gelderland is door de minister van LNV aangewezen om de subsidie-openstellingen te publiceren in het Provinciaal Blad.

Besluiten/beschikkingen en conformiteitstoets

- De LAG is verantwoordelijk voor de inhoudelijke beoordeling of aanvragen binnen de LOS passen en de vaststelling van de subsidiehoogte. De LAG levert hiervoor een gemotiveerde onderbouwing.
- Zodra duidelijk is welke aanvragen subsidieverlening kunnen krijgen, stuurt de LAG deze naar Stimulus voor de conformiteitstoets.
- Vervolgens gaat het totale pakket naar GS voor formalisering van de subsidieverlening.
- GS nemen het inhoudelijke oordeel, de vaststelling van de subsidiehoogte en de conformiteitstoets één op één over.

Bezwaar en beroep

GS is verantwoordelijk voor de bezwaar- en beroepsprocedures. Bij een bezwaarprocedure zal GS de LAG vragen het inhoudelijke verweer te voeren. GS voert, in overeenstemming met de Algemene wet bestuursrecht, een volledige heroverweging uit van het primaire besluit. Daarbij worden het inhoudelijke verweer van de LAG, de betreffende subsidieregeling, de LOS en het bezwaar van bezwaarmaker meegenomen.

Bij een beroepsprocedure zal GS de LAG vragen om het inhoudelijke verweer aan te dragen. GS zal namens de LAG de procedure voeren bij de rechter.

TROTS op Rivierenland!

DIT IS EEN UITGAVE VAN LEADER RIVIERENLAND

In samenwerking met Regio Rivierenland
(penvoerder)

Redactie & samenstelling:

Maike van der Maat, Marianne Breedijk,
Martin Vastenhout, Marien Borgstein

Ontwerp & realisatie:

WolLöf Communicatie BNO

COPYRIGHT © 2024 FRUITDELTA RIVIERENLAND

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regio Rivierenland. Aan de inhoud van deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

VOOR MEER INFORMATIE EN CONTACT:

www.leaderrivierenland.nl

